

Föreningen Gamla Carlsrona

60 år

1945 - 2005

Kaulskroniten

2:2005

20:e
Årgången

Program och aktiviteter under Jubileumshösten

- September** Torsdagen 15/9 kl. 18.00 i föreningslokalen. F.d. sekreteraren i FGC Kerstin Södöö berättar om FGC från starten 1945, historia och lustifikationer.
- September** Torsdagen 22/9 kl. 19.00, Filmvisning i Konserthusteatern. Njut gratis av föreningens filmer mot uppvisande av medlemskort.
- Oktober** Torsdagen 27/10 kl. 19.00 i Konserthusteatern.
Jubileumskoncert med Synnöve Dellqvist och Marinens Musik kår under ledning av **Andreas Hansson**. OBS! Biljettförsäljning fr.o.m. 21/9 varje onsdag kl.17.00 – 19.00 i föreningslokalen fram t.o.m. 26/10. Beställning kan göras via vår telefonsvarare 0455-10190 fr.o.m.21/9. **Glöm inte att uppge namn och telefonnummer.** Biljettpris 150:- för medlem, 200:- för icke medlem. Eventuellt över blivna biljetter säljas i kassan 1 timme före konsertens början.
OBS! Fel datum angivet i Marinmusikens årsprogram.
- November** Söndag 27/11, 1:a Advent, "Öppet Hus" kl.12.00–18.00 i föreningsslokalen. **Syskonen Tibblin** från Sturkö besöker oss i vår lokal kl.15.00 då de underhåller med sång och musik. Samtidigt kommer vi att saluföra vår **Jubileumsbok**.
- December** Torsdag 8/12 kl. 19.00 i föreningslokalen. Visning av vår **Jubileumsrevyfilm**. Nu ger vi de medlemmar, som inte fick biljetter till någon av föreställningarna, möjlighet att se och uppleva revyn i föreningslokalen. Under våren 2006 kommer vi att visa filmen under ytterligare ett antal visningar för att alla som önskar får tillfälle att se revyn.
OBS! Förhandsanmälan nödvändig!

Föreningen Gamla Carlsrona

Organisationsnummer 835000-3482

Kaulskroniten, medlemsblad för Föreningen Gamla Carlsrona,
Nr 2, 2005, 20:e årgången. Upplaga 4.000 ex. ISSN 0430-8433
Föreningen Gamla Carlsrona, Alamedan 11, 371 31 Karlskrona

Tfn: 0455-101 91 Telefonsvarare: 101 90, E-postadress: info@fgc.nu

Nu kan vi hälsa Er välkomna till vår hemsida adress: www.fgc.nu

Redaktör: Sten A. Petersson, Tobias väg, 370 22 Drottningstjärn,
tfn: 0455-33 94 27. Layout: Göran Mårtensson

För uppgifter i medlemsbladet ansvarar resp. författare.

Föreningslokalen är öppen varje **helgfri onsdag kl.17.00-19.00**

från **september t.o.m. maj**, dessutom efter telefonöverenskommelse.

Redaktören har ordet !

Ännu en vän, en tidigare mångårig ledamot av föreningens styrelse, har lämnat oss för alltid.

Hans-Göran Rydberg, bland annat tidigare v. ordförande i föreningen, avled på morgonen den 7 april.

Asbetssskadorna han ådrog sig på Karlskronavarvet blev, för honom som för åtskilliga andra, som haft sin utkomst där, hans öde.

För många var Hans-Göran även känd som musiker, gitarrist, bland annat i Kent Wittsjös ensemble, men för mig var han vännen i "det gamla gänget" i föreningen där vi arbetade nära tillsammans under många år.

Hans-Göran, bara något äldre än jag, blev naturligt den som jag sökte mig till, då jag valdes in som ordinarie ledamot i styrelsen, vid årsmötet i mars 1976, där de övriga styrelsemedlemmarna då, var betydligt äldre. Han fanns där redan, sedan några år, och verkade t.o.m. 1995 och var vid sidan av Bert Svanstein, som då var ordförande, den som verkligen väckte mitt intresse för föreningsarbetet.

Det var under 70-talet vi byggde upp föreningen, från några hundra medlemmar, till Sveriges största hembygdsförening, och detta var till stor del Hans-Görans förtjänst, som fantastisk medlemsvärvare. Fram till dess hade det ansetts "fint och ståndsmässigt" att vara medlem och styrelsen hade mest bestått av högre tjänstemän. (se styrelsen 1945 sid 7 föreg. nr. *Kanske låg det av konsuln Gustaf Petersson, 1875 instiftade "Sällskapet i Carlskrona", som jag skulle vilja kalla societetsförening för herrar, lite i bakgrund då vår förening bildades. Denna förenings minnesskrift 1875 -1950 hade förvisso Sven-Öjvind Swahn som författare*). Det var en trend Hans-Göran och jag bestämde oss för att bryta. Föreningen Gamla Carlskrona skulle finnas till och välkomna alla intresserade av vår stads örlogshistoriska utveckling, det var vår fasta mening. Hans-Göran besatt ett stort karlskronakunnande och stor iderikedom och inte minst viljan att dela med sig av detta. Verksamheten blev helt fantastisk de oförglömliga åren, då vi höll hus på Borgmästaregatan 1. Det var kö till våra begivenheter med fullsatta konserthus och onsdagskvällarna var det "smockfullt" på lokalen. Det blev en självklarhet för oss i styrelsen att tillbringa den kvällen där. Det är något jag tror äldre medlemmar minns. Fram tills jag på nyåret 1982 permanent flyttat ut till Aspö, tror jag inte det gick en onsdag, utan att jag och Hans-Göran och givetvis många av de andra ledamöterna träffades "på lokalen", som vi oss emellan uttryckte det, för en stunds trevlig gemenskap med gästande medlemmar.

Många av mina vänner från den första tiden, för mig i styrelsen, har gått bort. Det är med största vemod jag nu också kan räkna in vännen Hans-Göran bland dessa varför jag här nästan uteslutande ägnat mitt förord åt hans minne.

Kort måste jag ändå nämna jubileumsrevyn, som gjorde oerhörd succé. Vi försökte få flera föreställningar, men Sparrelokalen var fulltecknad för annat sedan länge. Vi är ledsna för alla dem som fick beskedet ”fullsatt”, redan första försäljningsdagarna. Stort tack till våra medlemmar för det varma intresse de visar oss. Jag som varit med sedan ”Hedenhös”, och som här ovan antytt om den livliga verksamheten, då föreningens verkliga framgångar började, vill tacka styrelsens ledamöter av i dag, för det oerhörda arbete de lagt och lägger ned. ”Ni håller verkligen måttet” och har gjort föreningen till en tekniskt medveten, kunnig förening ett ”Gamla Carlsrona i tiden”. Det ger framtidshoppet att vi skall nå den magiska 5000 medlemmarsgränsen som vi, ett flertal gånger, varit mycket nära, och som jag vet var Hans-Görans drömmål.

Slutligen vill jag berätta för medlemmarna, att hedrade för våra 60 år blev vi, av tidningen Nostalgibörsen, som i sitt majnummer uppmärksammade oss, med en artikel på flera sidor.

Eder Sten A. Petersson

Till minnet av Hans-Göran Rydberg.

Din gitarrsträng brustit, men klangen som funnits däri
förkunnar vördnaden jag känner, inför ditt hjärtas melodi.
Den sjunger om hembygd, om vänskap, om minnen som värmer mitt bröst,
fylld av oersättlig saknad, men där finns en ton utav tröst.

Vi delade en kärlek, den till vår fosterbygd.
De kunskaper Du gav mig, vill jag vårda som en dygd.
Farväl! Så vill jag minnas Dig, så får Ditt tema bli,
de toner som lagt grunden, för mitt skrivande, min poesi !

Vännen Sten A.

JUBILEUMSREVYN 2005

När föreningens 60-års jubileum skulle planeras var jag djärv och föreslog en revy med Christer Peters som författare och regissör. Styrelsen som består av försiktiga generaler begärde genast in en preliminär budget innan beslut kunde fattas. Jag fick uppdraget att kontakta Christer och lyssna av om han var intresserad. Som vi alla vet så blev svaret Jaaaa! Men en revy fordrar mycket arbete så Christer ställde vissa villkor. Han ville ha samma medarbetare, som han var van att samarbeta med inom teknik, sömnad och bakom scen. Vi blev överens med samtliga medarbetare och då var det dags för nästa steg, nämligen ekono-

Tvättkärringarna har svårt att hålla ordning på den kommunala byken. Tvättkärringarna är från vänster: Ann-Sofi Rosenberg, Annica Stoltz, Christer Peters, Sonja Pettersson. Foto Evy Köning

min. Vid nästa styrelsesammanträde hade vi en preliminär budget på bordet. Hu, det rörde sig om mycket pengar, men efter noggrann genomgång gav styrelsen sitt medgivande. Klart för start! Idéer, planering, skrivande, arbete, repetitioner, provningar, reklam, biljettförsäljning, sponsorsökande månad efter månad. Vilken styrelse vi har i föreningen, det är bara att gratulera våra medlemmar till deras val. Alla har gjort en heroisk insats.

Främst vill vi tacka Christer Peters och hans fantastiska ensemble och musiker, och fantastiska ljus- och ljudtekniker som trotsade den elaka influensasabotören, vilken gjorde sitt bästa för att störa våra föreställningar. Men med hjälp av en underbar positiv publik och noggranna påpassliga och värdande styrelsemedlemmar, så klarade vi att få bort alla käppar som sattes i hjulen.

Det blev en fantastisk och bokstavligt skrivet glittrande föreställning med en blandning av gammalt och nytt samt med besök i operetternas värld. Det serverades många pärlor där publiken fick lära sig hur bra pensionärerna ha det och vådan av att inte alltid tala sanning. Vi minns Christer Peters bejublade nummer "Sunna kanal" och finalen där Mats Altvall som Fiskmadame fick hela publiken att sjunga "Vi ska äta mera sill"!

Sist men inte minst måste jag nämna vår fantastiska tremannaorkester som fick alla att fladdra med öronen och njuta av deras underbara musciserande.

Föreningen Gamla Carlsronas styrelse vill tacka alla som hjälpt oss att göra denna revy till ett oförlömligt minne. Vi hoppas att publiken även roades av vår utställning i foajén där vi försökte visa på gångna tiders teater- och revymakare i sjöstadens Karlskrona.

Till sist för de medlemmar som inte fick tillfälle att njuta av vår revy ”Vi gaur igen”. Ni kommer att under hösten i vår lokal få möjlighet att se vår Revyfilm från mars 2005. För mer information se vårt höstprogram. Visst ger teater glädje, hälsar

Programkommittén och Gun Ekedahl

Smedgården

Drottninggatan 34 - Guldsmedsgränd 11

av Ulf Bjerén

I fokus för denna berättelse står smedgården Drottninggatan 34-Guldsmedsgränd 11 där smedmästarna var Jonas Landergren åren 1863-1904, Sven Petersson åren 1904-14 och Johan August Bjerén åren 1914-45. Beskrivningen av miljön, personerna och levnadsförhållandena bygger på en intervju med min far Anders Bjerén (f. 1915, d. 1999) om hans uppväxt på smedgården. Intervjun gjordes 1990 och har kompletterats och, i viss utsträckning kunnat vidimeras, med fakta ur arkiv och litteratur.

Sven Petersson, född 1852 i Kalleberga, Ronneby, och Botilda Olsdotter, född 1849 i Västra Ryd, Hoby, stammade båda i flera släktled från fattiga torpare och bönder på den blekingska landsbygden. Sven kom till Karlskrona 1873 och försörjde sig som smedarbetare och Botilda inflyttade 1876 som piga. De gifte sig 1877 i Karlskrona stadsförsamling. Sven försörjde familjen som smedarbetare hos den ansedde smedmästaren Jonas Landergren, född 1836 i Ramdala, en hantverkare med rötter i skråsystemet.

Landergren ägde Drottninggatan 34 och 36 i kvarteret Sjöblad, fastigheter som ägts av hantverksmästare sedan 1700-talets början.

Ur Sven Öjvind Swahn, ”Karlskronahantverket genom tiderna. Minnesskrift vid Karlskrona Fabriks- och Hantverksförenings hundraårsjubileum 1947”, Karlskrona 1947. Kapitlet

August skor en häst vid smedjan Guldsmedsgränd 11 ca 1918. Bredvid står Pihlblad, anställd och vän till familjen

"Fastigheter i Karlskrona som under hantverkstiden ägts av hantverksmästare" s. 188 ff.
 "7:e kvarteret Sjöblad. Fastigheten nr 3 (Drottninggatan 36): svärdsfejare Siwert (1718), guldsmed Jöns Björkman (1760), mässingsslagarna Israel Zerl (1761) och Magnus Johan Crullberg, vars änka gifte om sig med mässingsslagare Nils Andersson, vars son, Gabriel Andersson (1837), var gift med Charlotte Almquist, som sedan gifte om sig med gelbgjutaren Johan Jonsson, av vilken smedmästare Jonas Landergren 1863 köpte gården. Nr 4 (Drottninggatan 34): hattmakare Mikael Pisarski (1718), perukmakare Georg Vougt (mitten av 1700-talet), bokbindare Ambrosius Henschen (1783), snörmakare Boje Textorius."

1904 avled Jonas Landergren och Sven Petersson fick erbjudandet, som äldste arbetaren, att överta den landergrenska smidesrörelsen och att, tillsammans med Botilda, köpa fastigheten Drottninggatan 34 till taxeringsvärdet. Köpebrevet är daterat 12.12 1904.

Johan August Bjerén, född i sydsåkanska Bjereshö 1878 (efter vilken ort han och hans syskon tagit efternamnet), kom som vandrande smedgesäll till Örlogsstaden. Året var 1904 och nyblivne smedmästaren Sven Petersson på Drottninggatan behövde en duktig arbetare. Han anställde August, som varit gesäll i Ystad i åtta år och gått på Alnarsinstitutet och blivit utbildad hovslagare.

August hade att bråsa på, både i sin yrkesutövning och i sitt engagemang mot samhällets orättvisor och missförhållanden. Hans far, Jöns Svensson, var smed-

mästare i Bjeresjö på Söderslätt och nykterhetsman, Blå Bandist. August engagerade sig i den spirande arbetarrörelsen. 1907 och 1911 var han ordförande i Svenska Jern- och Metallarbetareförbundet avd. N:o 96. Han var aktiv i Arbetarekommunen (bland annat sekreterare 1912-13), i partidistriktet och fackligt ombud i Blekinge Folkblad (nuvarande Sydöstran). 1909 spelade August en ledande roll i storstrejken och var ordförande för storstrejksutskottets bagerikommitté.

I smedjan kompletterade Sven och August varandra. Sven finsmed och skicklig på lås. August grovsmed och kunde sko hästar (se foto: föregående sida).

Ur KALN, "Varvshistorier – Några personligheter och miljöer från Karlskrona", Föreningen Gamla Karlskrona 1974, s. 46 ff. (Hilda Landgren var föreståndare för Hemslojdens butik): "En man som däremot inte hyste respekt för Hilda Landgren, det var smedmästare Petersson på Drottninggatan. Det hände sig en gång att dörren gått i baklås, alltså bakvägen till affären, ingången från porten. Det var morgon, affären skulle öppnas, det vart nästan panik. Mäster Petersson blev efterskickad, budet sa det var brådslande. Mäster kom som ett skott, nickade åt de tre kvinnorna som väntade, spottade en tobaksstråle, mumlade något och satte igång. Men det var en motsträvig dubbel, gammal lås. Det bar sig inte bättre än att Petersson slant med något verktyg, fick en kraftig rispa på handens översida, började blöda ganska rikligt. Fröken Landgren: - Herre Gud, människa, snälla mäster, spring ögonblickligen till fältskär Ågren och bli ombunden. Han kan ju få blodförgiftning. Låt låset va bara. Mäster Petersson: - Ågren, ombunden, blodförgiftning. Knävla tossa, tror hon ja har tid me sånt var gång jag råkar te skava mej lite. Men tjosan, nu gick fanskapet sönder, men nu kommer hon i alla fall in. Låset ska jag ta me mej och laga, det ska dit innan middan. Fröken Landgren: O tusen tack snälla herr Petersson för all hjälp. Vad är jag skyldig? Mäster Petersson: Jaså, låter det så nu, hon vill nog helst ha sagt, sadans flåbuse. Men nåt betalt ska jag inte ha, inte en kopek, inte ett nickel, hör hon de lilla Tossarna. Hon har skaffat mej bra jobb många, många gånger. Hajöss me henne och de andra Tossarna. Fröken Landgren svalde, som hon tyckte, oförrätten, hon hade ju menat väl, men strax därefter nickade hon och drog lite på mun. Till berättelsen bör tilläggas att mäster P faktiskt var en både snäll och godmodig man. Och i själ och hjärta beundrade nog fr. L-n honom, trots hans ibland lite väl robusta sätt. Ja troligen var det uppskattning från båda sidor."

Anna var Sven och Botildas förstfödda barn, årsbarn med August. De var 27 år när August började i smedjan. Anna hade varit tjänsteflicka hos den berömde Wilhelm Dyrssen, som nu, unionskrisens år 1905, var amiral och befälhavare för kustflottan. Tillsammans med mor Botilda och sina yngre systrar, Berta, född 1885, och Sigrid, född 1890, drev hon en godisaffär på Ronnebygatan 23 de första åren på det nya seklet (se foto). August och Anna gifte sig 1906.

Som nygifta bodde de en tid i en lägenhet på Drottninggatan 19, men när en släkting till fastighetsägaren behövde bostaden blev de saklöst uppsagda. Barnen kom tätt: Sven föddes i hemmet 1907, övriga på BB på Möllebacken: Nils 1909, Maria 1911 och Ingrid 1913.

Anna Pettersson vid affären Ronnebygatan 23 före 1906. I "Minnesanteckningar från Carlscrona" av Kaln, årsbok 1975 står: "Sedan kom flickorna Peterssons bröd och godsaksaffär"

Familjerna Petersson-Bjerén ca 1917. Anna med Anders i knät, Nils, Maria, Berta, Ingrid, Botilda och Sven Pettersson

1914 tyckte Sven att det var dags att pensionera sig och smidesrörelsen övertogs av August. Så när Anders (den muntliga källan till den här berättelsen) föddes året därpå var hans far smedmästare.

Drottninggatan 34

På Drottninggatan 34 bodde Sven och Botildas familj och August och Annas familj. Annas syskon var ännu unga när Anders föddes 1915: Berta 30 år, Oskar 28 år och Sigrid 25 år. De var periodvis hemmaboende och huserade då tillsammans med Sven och Botilda på andra våningen i det bruna trähuset utmed Drottninggatan (se foto nästa sida). Bottenvåningen och översta våningen i trähuset var oftast uthyrda.

Söder om 34:an låg Frimurarelogens ordenshus som bildade vägg i porten åt söder. Därefter begränsades tomten av en mur åt söder. Ingång från trähuset skedde

Drottninggatan 34 i bildens mitt. Till vänster Drottninggatan 36. Till höger Frimurarlogens ordenshus. Foto ca 1950 av Olle Olsson. FGC:s arkiv

från porten. Inne på gården låg en huslänga som innehöll vedbodar, tre torrdass och en sopbod med behållare för sopor och ett särskilt plåtkärl med lock för svinmat. Här frodades pullingar och det fanns också råttor.

I bortre änden på längan bodde på nedre botten skomakare Kjellström. I rummet fanns en öppen spis och rummet var såväl bostad, kök som verkstad åt skomakaren. Ovanför honom huserade fröken Fisk, som levde på en liten pension.

Längre in på gården, den del som vette mot Guldsmedsgränd, låg ett tvåvånings stenhus i gul färg. Där bodde August och Annas familj i en tvårummare med kök. På andra våningen fanns två lägenheter som hyrdes ut. Längst bort mot Guldsmedsgränd 11 inrymdes också smedjan i nämnda stenhus. Entrén till verkstaden var från slutet av gränden (som då var en verklig återvändsgränd) och där satt en stor skylt: SMEDJA.

Stenhuset hade låg grund och var därför en ganska fuktig miljö. Uppvärmningen skedde med kakelugn, en per rum. Vedspisen i köket gav också värme. Till hjälp vid matlagningen fanns också ett gaskök. Ugnarna eldades en gång per dygn, på eftermiddagen, och höll sedan värmen till på morgonen. På taken låg tjärpapp, som ju ibland måste tjäras.

Det fanns ingen bryggstuga. Anna fick därför tvätta utomhus alla årstider med tvättbalja, skurbräda och såpa. Hon värmdde vatten och bar ut. Rinnande kallvatten kunde fås ur en kran på husväggen. På gården hängde klädstreck. På vintrarna fick hårdfrusen tvätt bäras in. Händerna for illa av vätan och kölden. Ibland hände det att tvätt stals från klädstrecken.

Gården var solfattig. Stadsarkitekten noterade 1904 på en ritning att ”hela arealen var för mycket bebyggd (tillskrivet 1.3 1904 på ”Ritning öfver smedmästare

Jonas Landergrens egande fastighet” från 1882). Gårdsplanen var delvis lagd med platt gatsten närmast de båda entréerna. Övrig yta bestod av enbart jord. Senare på 20-talet anlades en rabatt vid muren som begränsade tomten åt norr. Där odlades solrosor som ibland växte över muren.

I trähuset var det ofta besvärligt med vägglöss och rummen fick ibland rökas med cyanväte. De som bodde i stenhuset var dock förskonade från ohyran.

Spanska sjukan, konkurs och fattigdom

Anders tidigaste minne var när hans morfar Sven låg på lit de parade. Det var 1918, samma år som hans lillebror Lars föddes och spanska sjukan kom till Karlskrona. Sven smittades av denna influensepandemi, som svepte över världen i första världskrigets spår och skördade fler offer än själva kriget. Han dog i sviterna av sjukdomen (lunginflammation). Sven låg i ett rum i bottenvåningen på Drottninggatan. Moster Berta tog med Anders in för ett sista adjö.

Trots att August nu var egen företagare kände han sig solidarisk med arbetarrörelsen och dess kamp för social rättvisa. Han var bland annat Jern- och Metallarbetarefackförbundets ombud i Blekinge Folkblad (nuvarande Sydöstran). 1918 deltog han i en räddningsaktion för tidningsföretaget, som hade ekonomiska problem.

Augusts värderingar gjorde att han alltid betalade sina anställda skäliga löner. Det var en tid av arbetslöshet och fattigdom och det var lätt för andra smeder att leja arbetskraft till usla löner. Detta förhållande bidrog till att August i början av 20-talet gjorde konkurs. Smedjan fick sedan skrivas på Anna. Därmed kunde företaget fortsätta att heta ”A. Bjeréns smidesverkstad” och av konkursen syntes inget utåt.

Särskilt tiden i samband med konkursen rådde fattigdom i det Bjerénska hemmet. Men det var aldrig tal om svält. Maten bestod av husmanskost. Strömming i olika former var vanligt. Nötlever en populär rätt. Kalops, pannkakor, mer sällan blodkorv, är exempel på sådant de åt. Till frukost åt Anders välling och smörgåsar. Till skolan hade han medhavda smörgåsar att äta på rasten.

De åt med bestick av vanligt järn som lätt rostade och därför måste putsas och skötas. Rostfritt kom senare.

Det hände att Anna kunde köpa kött i större kvantiteter från småbönder som levererade direkt till hushåll, till exempel skinka och fläsk.

Anna med Lars i knät utanför hemmet ca 1920. Nils, Anders, Ingrid och Maria. Ingrid var blyg för fotografen som var Gottfrid Nilsson, son till Botildas bror Nils Olsson, begravningsentreprenör i Ronneby

De hade tillgång till rinnande kallt vatten och avlopp. Badade gjorde de i en balja i köket. August brukade gå till varmbadhuset. Den första tandborsten fick Anders i 7-8-årsåldern.

August skråklippte pojkarna med handsax, det vill säga han klippte av allt håret rätt över. Det var ju fördelaktigt för att undvika huvudlöss. Flickorna hade långt hår som de hjälpte varandra med att fläta eller lägga upp.

Åren före Anders började skolan hade familjen en hund. Storebror Sven var springpojke hos grossistfirman Lindahls. Där fick han henne som valp. Hon döptes till Tyra och var en stövare. När hon själv fått valpar vaktade hon dem noga. Vid ett tillfälle råkade dörren ut till trappen stå på glänt. Någon kom i trappen och Tyra sprang ut och nafsade denne i byxbaken. Tyra måste därför avyttras till en bonde på landet. Detta var en stor sorg för barnen.

1923 sålde Botilda fastigheten Drottninggatan 34 till en disponent Mauritz Simon, även titulerad boktryckare (K.L Svenssons Boktryckeri AB). Köpebrevet är daterat 1 oktober 1923.

Familjen Bjerén hyrde sedan av Simon. August var vicevärd och skötte allt. För det fick han reducerad hyra och betalade 60 kronor för verkstad och lägenhet per månad.

På tjugotalet rådde stor social misär. Anders mindes att en ensamstående mor hyrde rum i fastigheten. Hon arbetade hela dagarna och då låg barnet, hungrigt och i sin urin och avföring, och skrek. Vid ett tillfälle stod Anna inte ut att höra skriket utan använde genomgångsnyckeln. Hon tog upp barnet och skötte och vyssjade det. För detta fick hon sedan en ordentlig utskällning när barnets mor kom hem. Hon skulle minsann inte lägga sig i! Kanske var kvinnan rädd att myndigheterna skulle ta barnet ifrån henne? Till helger, och särskilt en jul mindes Anders, bjöd Anna in skomakare Kjellström och fröken Fisk. De fick kalasa på riktigt julbord med lutfisk, gröt, skin-ka, hemmagjorda syltor etc.

Uppväxt på smedgården

Julkappar var sparsamt förekommande. Det brukade vara en snusdosa åt August som han tog emot med kommentaren att det var ju inte så viktigt det där med snu-
12

Berta vid gårdsmuren till Drottning Viktorias Örlogshem

Berta, Botilda, Ingrid och Maria på gården 1915

set. Ibland hände det att barnen fick något från någon släkting utifrån. Anders moster Sigrids man "Valle" Friis (verkmästaren på drejeriet vid Karlskrona Porslinsfabrik Valdemar Friis) gav en gång en leksaksvärja till Anders och en leksakstrumpet till hans lillebror Lars.

Barnen lekte mycket utomhus. På gården byggde de en gång en karusell. De slog ned en stolpe i marken och fäste plankor på den. Pojkarna lekte mest med tunnband: Hjul av 5 cm brett järn som man slog på med pinne eller speciell gaffel. Man sprang bredvid tunnbandet som hölls rullande längs stånas oftast stenbelagda gator. Ännu i början på 20-talet gick detta bra då ju inte trafiken var så snabb och tät.

Flickorna hoppade oftast hage. Barnen lekte också teater och klädde ut sig. Det var förbjudet att gå till hamnen, men pojkarna gjorde det ändå för att fiska med metpsö.

På vintern när det var snö fick barnen låna en arbetskälke i smedjan. Senare köpte Anders moster Berta en sparkstötting för 8 riksdaler. Backen på Drottninggatan från Ronnebygatan mot Sparres kasern nyttjades som kälk- och skidbacke. Vid fint vinterväder kunde där vara ett väldigt folkliv med familjer och beväringar och fästmör. De fåtaliga bilarna fick då inte framföras där.

På somrarna badade barnen på Saltö Sand och Studentviken där det fanns naturliga badstränder. Anders lärde sig dock simma i "spottlådan" på Saltsjöbaden vid Blå Port. Folkskollärare Larsson hade där simskola. Eleverna var fästade i bälten och fördes fram av läraren med lina och käpp.

Det hände att familjen sommartid gjorde utflykt med ångbåt till Herrgårdsbryggan på Verkö. Det var en stor upplevelse för barnen. Anders minns när kapten stod i styrhytten och ropade i ett mässingsrör ner till maskinisten i maskinrummet: BACK! FULL MASKIN! o.s.v. De hade korgar med kaffe, rabarbersoppa och smörgåsar med. På båten brukade barnen sätta sig i aktern där det var öppet och de kunde beskåda det väldiga propellerskummet.

En sommar ca 1920 blev familjen bjuden av en bekant Davidsson att segla till Verkö (se foto! Det var herrsällskapet till damen med hatten som tog bilden).

Vintern 1923 fick Anders kikhosta och dubbelsidig lunginflammation. Han hade varit ute och rullat sig i snön. När han kom in fick han väldig frossa och feber. Dr Widén var på hembesök. "Har han starkt hjärta överlever han" sa doktorn, men

Segelutflykt till Verkö ca 1920. Till höger om damen med hatten en anställd i smedjan samt Nils, August, Anna, Ingrid, hunden Tyra, skepparen Davidsson, Lars, Sven och Anders.

hade inget att erbjuda. Anna smorde in Anders med terpentin och lindade honom i kamelhår i enlighet med en gammal huskur.

Denna svåra sjukdom var anledningen till att Anders sommaren –23 fick komma på barnkolonin i Möllekulla i Holmsjö. Det var en skollovskoloni för fattiga och sjuka barn. I början hade han hemlängtan. På tre veckor fick man bara besök en söndag. Det var Anna som tog tåget till Holmsjö och sen hästskjuts (se foto!). Efter Annas besök kändes det bättre. På Möllekulla serverades stärkande mat, till exempel risgrynsgröt med sirap.

Anders lärde sig cykla på Sjöbladsskolans gård. Sjöbladsskolan låg en bit längre upp i Guldsmedsgränd på motsatt sida mot smedjan. Det var skola för flickor och där fanns också en barnbespisning för de allra fattigaste. Det dröjde dock innan han fick en egen cykel. Han brukade ibland hyra en cykel för en krona från lördag till måndag.

Den första cykeln fick Anders när han var 15 år. August tog honom med till Björkmans järnhandel på Ronnebygatan. Det var en lördag. Cykeln var blå och gul, en Huskvarna med löparstyre och vimpel.

Smedjan

I smedjan växlade antalet anställda beroende på orderingången. Ibland var det en anställd, ibland två eller flera. Alla Bjeréns söner, utom Nils, hjälpte någon period till i verksta'n.

Att sko hästar var daglig sysselsättning en bit in på 20-talet, men blev sedan allt mer sällsynt. Det hände att hästen lämnades av ägaren och att den fick en dask på länden när arbetet var klart och då travade hästen hem själv. Det var mycket lås som behövde lagas eller bytas. Men mest var det grovsmide.

När Anders var i smedjan på 30-talets början var det många bra kunder. Det var skolor, banker, posten, hamnen, landshövdingens residens, byggen m.m. August, som var andelsägare i Folkets husföreningen, fick uppdrag att göra balkongräcken vid renoveringen av den gamla Folkets husbyggnaden. Anders var med och hjälpte August när han gjorde konstsmidena vid Frimurarehotellets tillkomst på granntomten i slutet av 20-talet. Det rörde sig bl.a om galler och franska fönster i hotellfoajen.

Anna besöker Anders på läger i Mölletorp, Holmsjö 1923

Ett smidesarbete 1915 av J.A Bjerén är de konstfullt gjorda balkongräckena på Blå Palatset, hörnhuset mellan Arklimästaregatan och Hantverkaregatan, där Konditori Holmertz var beläget. August hade fem man till hjälp i det arbetet.

I en artikel i Blekinge Läns Tidning ”70-årig smedmästare beklagar byggnadssmidets tillbakagång” 11 augusti 1948 skriver sign. Fransisca: ”Den bjerénska smides- och hovslagareverkstaden var en av de allra mest anlitade i Karlskrona och det är J.A Bjerén, som utfört det förnämliga byggnadssmidet på flera av de förnämsta husen i staden, bland annat sparbankshuset och jordbrukarbankens hus på Ronnebygatan samt Frimurarehotellet på Drottninggatan.”

En av de som varit anställda vid smedjan vid namn Pihlblad blev mångårig vän till familjen och hälsade ofta på under dessa år. En bidragande orsak var väl att han hade ett gott öga till Anders syster Maria.

Maria var den som introducerade radioapparaten i familjen. Det var mot mitten eller slutet av 20-talet som hon kom hemsläpande med en lådradio. Sven och Nils hade dessförinnan experimenterat med att bygga så kallade kristallmottagare med hörlurar.

I skolan

Vid sju års ålder började Anders i skolan. 1:a och 2:a klass småskola gick han i ett litet trähus på Östra Vittusgatan. Sedan gick han 1:a folkskola på Amiralitetsgatan och sedan till och med 5:e folkskola på Rosenfeldt. Betyg förekom först på Rosenfeldtskolan. Därutöver användes en anmärkningsbok. Där skrev läraren in om man inte läst läxan eller andra meddelanden och sedan skulle målsman skriva på.

Skolagan var denna tid i flitigt bruk. Vid ett tillfälle fick Anders smaka rottingen. Läraren bankade in Östergötlands sjöar i hans minne: Boren, Roxen, Glan. Ett rottingslag för varje.

Ett annat exempel på minst sagt tvivelaktig pedagogik är följande episod: Skolklassen hade varit på studiebesök på Kockums Emaljeringverk i Ronneby och eleverna fick skriva uppsatser på detta tema. Läraren läste högt ur en av uppsatserna och gjorde sig lustig över texten: ”De gjorde pottor, både stora och små...” Pojken som formulerat denna rad fick sedan bära öknamnet Pottan resten av skoltiden.

Guldsmedsgränd 1. Smedjan. Foto ca 1950 av Olle Olsson. FGC:s arkiv

Sista året i folkskolan var Anders en duktig elev och fick bra avgångsbetyg. Bland annat höll han ett föredrag om Erik Gustaf Geijer utan manuskript som imponerade på läraren.

På skolloven fick han mycket tidigt bidra till familjens försörjning genom arbete. Från tioårsåldern var han springpojke i olika företag. En tid var det Walkvistska klädesfabrikens filial på andra sidan Drottninggatan.

Men bäst mindes Anders Percy Luck & Co. konfektyrfabrik på Ronnebygatan. Oftast fick han gå med leveranser till kunder, men bodde de utanför Pantarholmen till exempel på Bergåsa kunde han få en spårvagnspolett för 10 öre. Buden till stadsingenjör Cederberg på Bergåsa var mindre trevliga: Han hade nämligen en schäfer som följde Anders tätt fram till porten och tillbaka till grinden i villaträdgården.

Efter folkskolan gick Anders på fortsättningsskolans teknik- och mekaniklinje. De studierna kunde bedrivas kvällstid och kunde då avverkas på fyra terminer. Anders gick emellertid dagtid och då tog de en termin. Vid avslutningen fick han "Ungdomens ingenjörsbok" som premium.

När Anders gått ut fortsättningsskolan började han yrkesskola på kvällstid. På dagen arbetade han hos August i verkstaden. Vid femtiden på eftermiddagen gick han av arbetet och klockan sex började lektionerna som höll på till åtta eller nio på kvällen. Det förekom också hemuppgifter och skrivningar så det var långa arbetsdagar. Yrkesskolan var tvåårig.

Vid 16 års ålder mönstrade storebror Sven på ett segelfartyg i kusttrafik som "obefaren ljungman". Fartyget hette Primo och var från Bergkvara. Sedan var Sven sjöman under hela sin ungdomstid och bara hemma mellan resorna.

Brodern Nils var nog bara 15 år när han började på Porslinsfabriken, "Porslinan". Där var moster Sigrids man, "Valle" Friis, verkmästare och det var han som ordnade jobbet åt Nils.

30-talet

Ett stämningsmättat foto från påskafton 1931. Kring påskbordet kusinen Bengt Friis, Anna, moster Sigrid, August, mormor Botilda, "Valle" Friis gift med Sigrid, Maria och Lars. Bakom Botilda står Anders i en begründande pose med ett påskägg i handen. Över bordet en uppstoppad uggla (den hade beseglat sitt öde genom att fastna i skorstenspipan). Det var i hemmet på Drottninggatan.

Våren 1931 skaffade familjen kolonistuga och kolonilott på Gullberna några kilometer från sta'n. Man betalade avgift per år till Karlskrona stad. August blev med i koloniföreningens styrelse, några år även ordförande i den. Han var mycket intresserad odlare av grönsaker, frukt och bär. Det var oftast August som tog initiativet till fester och gemensamma arrangemang på koloniområdet. På koloni-

området fanns en dansbana. Varje sommar arrangerades "Kolonisternas dag" med dans och fest.

Anders konfirmerades, som seden var på den tiden, efter avslutad folkskola 1930. Till den änden måste konfirmationskostym med stjärkrage och rosett inköpas, vilket var en dryg utgift. För Anna, som visserligen inte var särskilt kyrksam, men som hade sin barnatro, var konfirmationen en stor högtid. Konfirmationskortet på alla sex barnen satt länge på väggen inom glas och ram. Prästen hette komminister Olof Hahne.

Anna gick sällan i kyrkan, men höll i viss mån på sabbaten. Man skulle inte företa sig alltför mycket på vilodagen, särskilt inte under högmässotid. På den tiden, långt innan kylskåpen kom, måste mjölkaffären hålla öppet även på söndagen för att folk skulle kunna få färskhalten mjölk. Men under gudstjänsttid, mellan klockan 11 och 13, måste det vara stängt.

August var icke troende och vänsterman också under 20- och 30-talet. Han var dock egen företagare och såg många fördelar med att smederna i länet enades om en gemensam policy i prisfrågor och dylikt. Därför tog han initiativet till Smedmästarnas förening (Karlskrona Smides- och Mekaniska Verkstädernas Förening) där han valdes till ordförande (Källa: "Sveriges Privata Företagare. Blekinge och Kalmar län." Uppsala 1941.)

August var också aktiv i Karlskrona Fabriks- och hantverksförening, där han inträdde 1934. Anders mindes att Hantverksföreningen ordnade slädpartier där August och Anna jämte andra ekipage for med häst och släde till någon gästgivargård.

Efter yrkesskolan, från januari 1933 till 1 november, arbetade Anders på Porslinan. Det var verkmästaren "Valle" Friis som ordnade med jobbet, som han tidigare gjort åt Nils och Maria. Anders drejade och staplade tallrikar. Ett enformigt arbete som han inte trivdes med.

Den 1 november skrev han därför kontrakt med Ingenjörskompaniet, med förläggning vid Blå Port. Första vintern fick han grundläggande utbildning på volontärskolan under kapten Ove Frykstrand. Därmed lämnade han barndomshemmet på Drottninggatan.

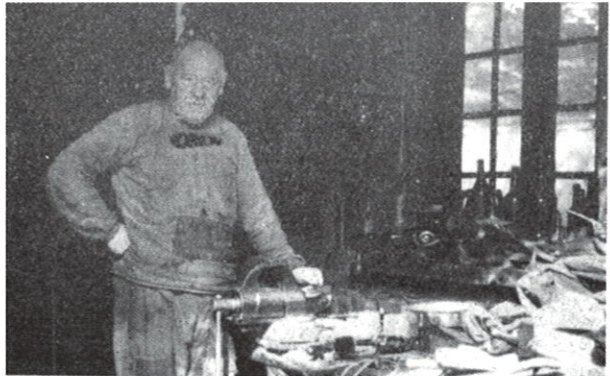
Påskafton 1931. Anders med ett påskäggi handen i begrundande pose bakom mormor Botilda. Obs den uppstoppade ugglan ovan påskbordet.

När Anders kom hem på julpermission 1935 hade hans mormor Botilda dött, 87 år. Hon hade legat i samma säng som Anna och befanns vara död på morgonen den 17 december. Det hade varit svårt att nå sonen Oskar, som till och med hade måst efterlysas över radion. Anders kom hem dagen före begravningen. Bland begravningsgästerna var smedmästare Landergrens dotter Anna.

Anders mindes Botilda som en humoristisk människa. När någon kom på besök kunde hon dra ramsan:

Sätt dig mens du står
Du ska ha mat innan du går
Har du bröd med dig
Sovel har jag inte att ge dig

Smedjan överläts till bröderna Månsson

Smedmästare August Bjerén i sin smedja ca 1940. Foto från boken Sveriges privata företagare i Blekinge och Kalmar Län

I fyrtiotalets mitt önskade August dra ner på yrkesverksamheten och avveckla det tunga grovsmidet. Så när tillfälle gavs 1945 överlät han smidesrörelsen på Drottninggatan till bröderna Månsson. August och Anna köpte fastigheten Anckarstiernas gränd 3 där de öppnade låssmedja. Anna dog 1955 och August 1967.

Fastigheten Drottninggatan 34 köptes den 22 oktober 1956 av Karlskrona stad. Säljare var då disponent Simon. Enligt ett dokument av 19 mars 1958 ägde en tomtsammanslagning rum i kv. Sjöbladsh och fastigheten Drottninggatan 34 blev då del i tomt nr 3 i kv. Frimuraren. Tomtsammanslagningen var en del i förberedelserna för rivning och nybyggnation av flerfamiljs bostadshus på den aktuella tomten. Källor: Kommunarkivet Karlskrona och Karlskrona Tingsrätt.

Minnen från barn- och ungdomstiden på Saltö, del 3.

Fortsättning på följetongen av Karl Almljung.

Saltö Bollklubb

På Saltö bodde folk som hade respekt med sig, bl.a. Hugo Lagström i stadsfullmäktige, poliskommissarie Ernst Svensson och polis Albin Johansson.

John Davidsson organiserade ungdomar i Saltö Bollklubb. Där fanns både fotbolls-, handbolls- och bandyilag. De låg i toppen både i karlskronaserien och korpurationen. Man spelade fotboll på grusplanen i Oskuldsparken och på sjötomten vid gamla fängelset. Senare fick klubben en bit ängsmark. Det blev kvälls- och söndagsarbete för medlemmarna, som själva iordningställde en bollplan med hjälp av spadar, korpar, spett och kärror. När planen till slut blev klar, ordnades fester med dans för att stärka klubbkassan.

Bryggeriet upplät en tom lagerlokal för handbollsmatcher. Den hade formen av en sned romb. När Bryggeriet och Snusfabriken hade match, skaldade man: ”Bryggeriet fick nederlag. Snusfabriken fick pris.”

Under vintern, när isen låg säker i viken mot Brändaholm, hjälptes både spelare och intresserade åt att skotta bandybana åt Saltö Bollklubb. Mellan matcherna användes banan av allmänheten. Många ungdomar hade inte råd att köpa skridskor. De spelade bandy i trätofflor och använde grenar, som växt i vinkel, till klubbor.

Saltö Bollklubb har serie-match i bandy i viken mellan Saltö och Dragsö. Bild från boken "Saltö BK 1930-1968 En Historik"

En redig kämpe

Vi var några ungdomar som skrev in oss som medlemmar i Pantarholmens sportklubb (PSK). Inte direkt av något sportsligt intresse. Klubben hyrde lokal nere vid hamnen, där var musik och dans och kvinnliga medlemmar som lockade. Men när det var dags för match, då höll vi oss till Saltös hejarklack!

En eldsjäl och redig kämpe i PSK var Gunnar Augustinsson! Jag minns några rader ur en vers:

Augustinsson vår charmör.
Sköter kassan som sig bör.
Han förvaltar Pantarholmens miljoner.

Gunnar blev sedermera vald till ordförande i klubben.

I Flottans Exercishus spelades matcher av internationell klass. Jag minns särskilt en match mellan Flottans IF och WAC från Österrike. En del kvällar var där boxningsmatcher. Slagskämparna hette Jack Svensson (Smiling Jack), Oskar Persson, Knut Pettersson (King-Kong) och Gösta Olsson.

*Så här ser
Kanas land ut
idag. Man häpnar
över hur blankslitet
berget blivit av alla
byxbakar och
åkdon. Förmodli-
gen används kanan
fortfarande ibland.
Den ligger i södra
delen av trädgården
till barnrikehusen
intill Saltöplanen.
Foto Göran
Mårtensson*

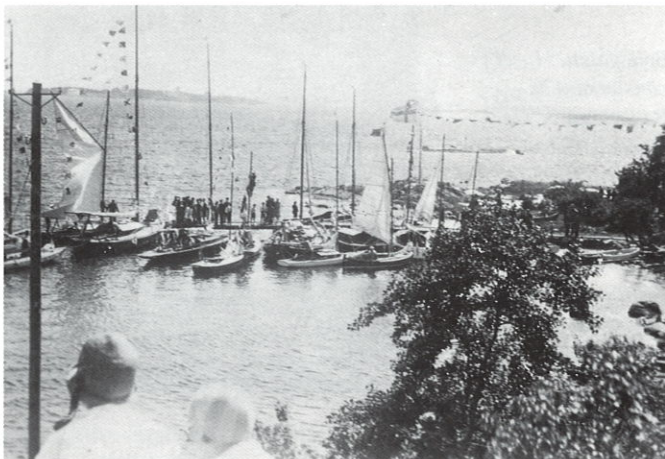
Bönemöten och styrketräning

Vi hade nu lämnat barndomens lekar bakom oss. På onsdagskvällarna promenerade vi ungdomar till Ekbacken. Där höll antingen Filadelfia eller Frälsningsarmén friluftsmöten. Medlemmarna kom gående från stan med sina stränginstrument. Vi höll oss i bakgrunden, för några pengar till kollekt hade vi inte.

Nedanför mötesplatsen låg berghällen, där vi som barn hade åkt kana. ”Kanas land”, som vi då hade döpt platsen till, blev nu ett passande namn, när det hölls bönemöten ovanför.

I en glänta under några ekar hade arbetslösa grabbar ordnat en liten träningsplats. Där fanns ett järnrör med två borrarade stenar, det fick duga som hävarm och användes till tyngdlyftning. Där fanns även ett långt, grovt rep - fastbundet i ett högt träd - att klättra i, och två järnringar att häva sig i. En av kamraterna i gänget

Karlskrona segelsällskap vid Saltö Utkik dvs där Kamm nu har båtvarv. Segelsällskapet flyttade sin verksamhet till sin nuvarande plats på Dragsö 1952. Kort lånst sv C.G. Sternviken

skulle alltid imponera på flickorna och segade sig högt upp i ringarna. Vi andra var för tunga i baken och orkade inte.

Jag hade en kamrat som hette Stig Svensson. Han kallades Stige Polis, eftersom hans far hade varit polis. Vi fick hålla till på deras vind. Där hade Stig boxhandskar, skivstång och romerska ringar. När jag hade tränat en del med ringarna kunde även jag häva mig högt. Nere på träningsplatsen var det nu min tur att glänsa inför flickorna. Kamraten såg rätt snopen ut!

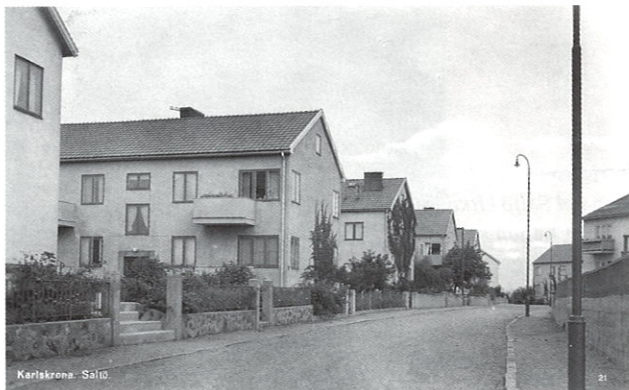
Sommar- och vinteraktiviteter

Sommartid seglade vi ibland ut till Haglö och Ramsö med Stigs 15 fots blekingseka. Där badade vi och spelade boll med andra båtburna ungdomar. För att förhöja stämningen med lite musik, hade vi med oss en vevgrammofon och skivor.

Vi besökte även Karlskrona Segelsällskap (KSS) och beundrade de stora skärgårdskryssarna och kosterbåtarna som låg där. KSS anordnade festligheter med dans och tivoli för allmänheten. Inträdet kostade 50 öre för vuxen och 25 öre för barn. Senare anlades en fiskehamn, och på 40-talet flyttade KSS till Dragsö. Mot hamnen, på andra sidan Saltösund, låg Örlogsvarvets Torpedverkstad. Den flyttades till Motala när kriget bröt ut.

På vintern frös isen först till i Dragsöviken. Efter ett par nätter var den lör, då sprang vi på rad i front, så att isen gick i en våg framför oss, det kallades att springa löris. När vi hade hållit på en stund blev det sprickor i isen, då tryckte vi till, så att halva foten gick igenom. Detta kallades att trycka nollor. Vattnet rann in i trätofflorna och strumporna blev blöta. Vi gick då iland vid Äppelviken på Dragsö, samlade ihop vass i en hög och tände på. Sedan satt vi barfota och torkade våra strumpor och tofflor.

Bollögatan. Huset i vänsterkant är Bollögatan 3. Här öppnade Gösta Persson Strandbadens Konditori 1945. Konditoriet övertogs av Tora och Johan Bonnier som drev det till nedläggningen 1964. Vykort Göran Mårtensson

Slut på frid och fröjd

Allt var frid och fröjd på Saltö och Dragsö tills trädgårdsmästare Wall slutade. När stadsträdgårdsmästare Paavo Lindqvist hade tillträtt, kom han ut tillsammans med sin assistent, som hade block och penna med sig. De små "jorabitar" döptes nu om till parceller. Namn och adress på innehavarna antecknades, sedan skickades ett kontrakt hem och en liten avgift fick erläggas. De som hade byggt masonitstugor beordrades att riva dem.

Kolerakyrkogården rensades och stenvuren iordningställdes. Nu kunde man promenera där och läsa namnen på järnkors och gravstenar. Men trevnaden varade inte så länge. Kriget hade brutit ut och det blev bra betalt för skrot. Några nidingar slog sönder järnkorsen och sålde dem till en skrothandlare. Jag tror aldrig förövarna åkte fast.

Vi flyttade från Saltö

Nu kom vägarbetet igång och ett krossverk monterades upp. Saltövägen förlängdes, Bollögatan anlades och Tromtögatan iordningställdes till Haglövägen. HSB lät uppföra tre barnrikehus med moderna tvårumslägenheter. Min pappa hyrde en av dem. Två av mina bröder var värvade, och tre systrar fick tjänster med egna rum hos familjer på Lidingö. Det var en lättnad i trångboddheten. Jag blev inkallad i 3,5 år. När jag muckade hade mina föräldrar flyttat från Saltö till Borgmästaregatan, där de blev grannar med Erik Svenssons elfirma. Mina två yngre bröder exerceerade. Äntligen fick jag ett eget rum!

Saltö gick in i en ny epok. Tomterna, där parcellerna hade legat, bebyggdes med moderna hyreshus. Utedassen försvann, alla omoderna hus moderniserades eller revs och flera affärer öppnades.

Men ännu finns det fria områden kvar för bad, fiske och promenader. Till Dragsö går numera en bilväg, och en stor, modern och mycket välbesökt campingplats är anlagd där.

Fortsättning följer

FÖRENINGEN GAMLA CARLSCRONA

Bildad 1945

Sveriges största Hembygdsförening

Presentation av våra böcker, kort, Carlscronagram

Beställda artiklar levereras snarast. Ni betalar det pris som står angivet i reklamblandet. **OBS!** Portokostnad tillkommer.

Föreningen Gamla Carlskrona 60 år
Jubileumsåret celebreras med två böcker.

Årsbok 2005 Jubileumsutgåva

Karlskrona "då och nu" Vi visar hur staden förändrats sedan starten 1945. Platser i staden som undgått stora förändringar visas med bild på varje sida hur staden såg ut på 40-talet och jämförs med bild av idag kombinerat med information om platsen. Vad kan vara mer spännande för en kaulskronit? Dessutom ger vi ut ännu en bok.

Hästö IF. En resa i tiden 1938 - 2005.

Hästö IF:s historia. Den enda kvarvarande aktiva kvartersföreningen i Karlskrona. Högaktuell förening p.g.a. sina framgångar i handboll. 130 A4 sidor fyllda med fakta, mycket bilder och klipp. Stora ansträngningar har gjorts för att namnge alla personer på bilderna. Framför allt allt lagbilderna.

Böckerna kommer att finnas tillgängliga from 1:a advent söndagen den 27 november.

Välkommen med din beställning.

Det finns fortfarande möjlighet att köpa böckerna som presenterar vår stad ur konstnärerna Erik Langemarks och Tore Noblings perspektiv. De båda tillskyndarna av denna Sveriges största hembygdsförening.

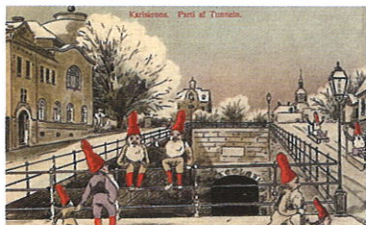
VÅR FÖRSÄLJNING AV VYKORT ÄR ALLTID AKTUELL.
 Med hjälp av våra trevliga vyer från vår "gamla" stadsbild kan du skicka en
 hälsning till dina vänner.

BORGMÄSTAREGATAN

LANDBROGATAN

JULKORT

JULKORT

JULKORT

RONNEBYGATAN

GLÖM INTE ATT BESTÄLLA AV VÅRA MYCKET OMTYCKTA CARLS-
 CRONAGRAM MED MOTIV FRÅN VÄRLDSARVSTADEN. PRIS 10:–,
 Här nedan är några exempel. Kuvert ingår i priset.

AMIRALITETSKYRKAN

AURORABASTIONEN

RÅDHUSET

Övriga erbjudanden ur ÅRSBOKSSORTIMENTET finns fortfarande i lager

Barn av sin tid , Åsa Håkanson

Bilder - Minnen - Min Rikedom av Bengt Andersson

Livet är en gåta av Ernst Alvik

Två Karlskronaföretag av författarna Kjell Nilsson och Stig Larson

Det gamla fotografiet av Åke Ulvesjö

Flottans musikkår av Per Rostin

Hemma vid varvsmuren av Bengt Andersson

Resor till Karlskrona, skildringar sammanställda av Torsten Samzelius

Vårt erbjudande om bokpaket omfattar nu två olika paket.

1. Flottans musikkår samt Hemma vid varvsmuren till ett pris av **200:-**.

2. Flottans musikkår, Två Karlskronaföretag och I Hakkorsets skugga , pris av **250:-**.

Välkommen med Er beställning.

Dessutom säljer vi följande:

Sjömännens stad, Erik Hägg	100:-
Rävarumpa, Ängel och Törnrosa, Meta Ottosson	100 :-
Sjukvård i Hakkorsets skugga, Greta Erhamn	40:-
Karlskronavyer, utgivna av Stadsbudskåren	50:-
Reveljboken, ett 20-årigt perspektiv sammanställt av Bert Svanstein och SvenOlof Bergström	50:-
Medlemsnålen	25:-

BESTÄLLNINGSLISTA, porto tillkommer.

Vykort Ronnebygatan	2:50	Barn av sin tid , Åsa Håkanson	150:-	
Borgmästaregatan	2:50	Bilder-Minne-Min rikedom, Bengt Andersson	150:-	
Landbrogatan	2:50	Livet är en gåta, av Ernst Alvik	150:-	
Sjömanskåren	2:50	Två Karlskronaföretag, Kjell Nilsson, Stig Larson	190:-	
Gallionsparken	2:50	Det gamla fotografiet, av Åke Ulvesjö	130:-	
Amiralitetsgatan	2:50	En stadsvandring med Erik Langemark	220:-	
Övrigt			Flottans musikkår av Per Rostin	120:-	
Karlskronavyer ^{*)}	50:-	Hemma vid varvsmuren, Bengt Andersson	180:-	
Reveljboken	50:-	Resor till Karlskrona, Torsten Samzelius	150:-	
Sjukvård i Hakkorsets skugga	40:-	Tore Nobling	140:-	
Medlemsnål	25:-	Karlskrona 300 år, pris per del	275:-	
CARLSCRONAGRAM			Paketpris samtliga 3 delar	750:-	
Amiralitetskyrkan	10:00	Bokpaket 1 (se ovan)	200:-	
Fredrikskyrkan	10:00	Bokpaket 2 (se ovan)	250:-	
Gamla Teatern	10:00	Klockstapeln	10:00	
Högvakten	10:00	Karl XI statyn	10:00	
			Kungsbron	10:00	
			Stortorget	10:00	
				Stadshotellet	10.00
				Tyska kyrkan	10.00
				Vattenborgen	10.00

^{*)}v.g. ange önskat nr på häftena av Karlskronavyerna

Jag beställer st av årsbok 2005 á 150 kr dessutom beställer jag: _____

Jag beställer st av Hästö IF á 150 kr _____

Postgiroinbetalningskort medföljer leveransen

Namn _____

Adress _____

Postnummer _____ Postadress _____

Telefon _____ / _____

I Lager

ERIK HÄGG

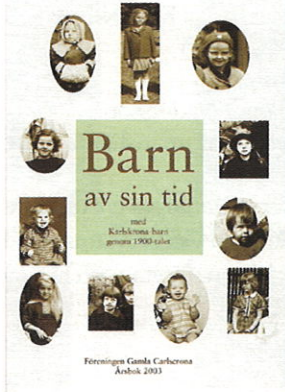

**SJÖMÄNNENS
STAD**

EN BOK OM DE GAMLA STADS-
DELARNA BJÖRKHOLMEN OCH
VÄSTER UDD I KARLSKRONA
SAMT DERAS INVÅNARE

"Sjömännens stad"

Åsa Håkanson

"Barn av sin tid"

"Rävarumpa, Ängel och
Törnrosa"

*Frankeras med
vanligt
brevporto*

FÖRENINGEN GAMLA CARLSKRONA

Alamedan 11

371 31 KARLSKRONA

FOLKSKOLAN

med minnen från min skoltid 1945 – 1953

av Rolf Andersson

En skola styrd av stränga normer

Varför skriva en berättelse om Folkskolan och tiden där, kan en och annan av "Kaulskronitens" läsare fråga sig, inte minst dom som kanske minns sina år i skolan som en nödvändig plåga. Nu tror jag att dom flesta av oss också har många ljusa minnen från skoltiden, upplevelser som vi gärna delar med oss av till efterföljande generationer, och det är just det som är min tanke. I dag, när mycket av samhällsdebatten handlar om situationen i våra skolor, om resursbrister, stökiga och oengagerade elever, utbredd mobbing m.fl. problem, så har jag alltmer kommit att fundera över hur min skola var, på gott och ont. Jag har också kommit till insikt om att tillhöra den sista generationen som har självupplevda minnen och erfarenheter från folkskolan, denna gamla skolform då ansvar, moral, respekt och disciplin fortfarande var självklara begrepp, och då man fick stå till svars och ta konsekvenserna för sina handlingar. En skola som inte till sin anda och innehåll, i nämnvärd grad, förändrades under den tid generationer av barn fick sina grundläggande kunskaper och förberedelser för vuxenlivet. Antalet läsår ökades på, det ställdes högre krav på lärarnas kompetens, undervisningsmaterielen förbättrades, det kom nya skolböcker och det skedde en viss kunskapsanpassning till förändringarna i samhället, men mycket var sig likt från första folkskolestadgans tillkomst. Den förblev i hög grad en skola styrd av stränga normer och lite utrymme till fritt tänkande, och där läraren var den självklara auktoriteten.

Folkskolan i äldre tid, och hur det började

Den första folkskolestadgan tillkom 1842, men redan i 1686 års kyrklag fanns inskrivet att kyrkan och prästerna skulle svara för en allmän "folkundervisning" i Luthers katekes, därvid angavs också att barnen skulle ges vissa färdigheter i läsning av svenska språket. Man höll husförhör där läsförmågan och kunskapen om katekesen bedömdes. Kyrkan och församlingarna behöll sedan sitt grepp om undervisningen under lång tid, även efter det att prästerna lämnat över ansvaret för undervisningen till s.k. "skolmästare", vilket oftast var klockaren eller någon annan i socknen eller församlingen betrodd person. Min mormors morbror var en sådan

*Chapmanskolan
"Möljen" på
Dockegatan.
Bild från FGC:s
arkiv*

sockenlärare, han undervisade i en liten landsbygdsskola och ansågs vara sträng och krävande. Under slutet av 1800-talet började man, framförallt i städerna, alltmer anställa lärare som utbildats för yrket. Luthers "lilla katekes" förblev dock en viktig lärobok ända fram till min föräldragenerations skolgång, i början på 1920-talet, och kristendomsläran hade en framträdande plats i läroplanen också under min skoltid. Den första folkskolestadgan krävde inte allmän skolplikt, utan föräldrar som ansågs kunna ge barnen någon form av privatundervisning kunde göra det efter beslut av skolstyrelsen. Antalet skolår och veckor per läsår kunde variera, och läroplanen föreskrev att eleverna när dom lämnade skolan skulle ha "nödvändig kunskap" i följande ämnen; innantilläsning av svenska språket, religionskunskap och biblisk historia, kyrkosång, skrivning samt de fyra räknesätten i hela tal. Eleverna kunde också erhålla undervisning i geografi, fäderneslandets historia och naturlära och även "enkel" gymnastik förekom på schemat. Vitsord sattes också på elevernas "flit och uppförande". Den lokala skolstyrelsen hade rätt att bestämma skillnader i kraven på pojkarnas och flickornas undervisning. Dessutom kunde barn till mindre bemedlade föräldrar, eller med lång skolväg, få rätt att begränsa deltagandet i undervisningen till endast någon enstaka dag i veckan, om föräldrarna var kända som "goda uppfostrare". Med att en ny läroplan tillkom 1878 och med dessutom en reviderad folkskolestadga 1882, stramades undervisningen upp. I den nya planen upptogs normalt 2-årig småskola följt av en 4-årig folkskola vartill också kunde läggas, efter lokala beslut, en fortsättningsskola som blev obligatorisk först 1918. Det fastställdes också att barnens skolgång skulle börja det år dom fyllde sju, vilket tidigare varierat, att intagningen av nybörjare skulle ske vid ett och samma tillfälle, och läsårets längd, läsdagar per vecka, lektionstid och raster preciserades. Kyrkans starka ställning och inflytande över undervisningen framhävdes dock även i den nya folkskolestadgan och psalmsång och bibelläsning skulle ske varje skoldag. Först 1916 överfördes folkskoleväsendet från kyrkan till kommuner-

Det skiljer 25 år mellan dessa skolkort. Lägg märke till att flera pojkar på 20-talet hade sjömanskostym

Småskoleklass tidigt 1920-tal på "Möljen".

Gertrud Sahlströms småskoleklass, "Möljen" 1945.

Ö.rad, fr.v, Marianne, Birgitta, Elin, ?, Signhild, Magnhild, Asta, ?, Margit.

M.rad fr.v, ?, ?, ?, Kerstin, Gertrud Sahlström, Viola, Sylva, ?, Siv. Nrad, fr.v, ?, ?, Bengt, Bengt, Janne, Jan-Emil, ?.

na, småskolan blev integrerad med folkskolan och under 1930-40-talen fastställdes, varierande i riket, undervisningen till att omfatta sju klasser.

Folkskolan i staden Karlskrona

I städerna hade folkskolan tidigt en högre standard än vad som gällde på landsbygden, vilket också gjorde sig gällande i Karlskrona. Vid den första folkskolestadgans tillkomst förekom mycket, mer eller mindre organiserad, privatundervisning. Ansvar och tillsynen för undervisningen fördelades mellan stadens två församlingar - Amiralitetsförsamlingens skola vid S. Kungsgatan och Stadsförsamlingens med skolor för pojkar och flickor vid Ö. Prinsgatan respektive Ö. Amiralitetsgatan, nuvarande Alamedan.

Inom Amiralitetsförsamlingen hade folkundervisning ägt rum i nämnda skolbyggnad sedan 1760, då den s.k. "barnhusskolan" inrättades, och Stadsförsamlingen startade sin "fattigskola" några år senare. Det fanns också under denna första tid gott om småbarnsskolor på Trossö med närliggande bostadsområden – på Ö.

Vittusgatan, Chapmansskolan vid Dockegatan, i folkmun kallad "Möljen", Enskilda småbarnsskolan på Västerudden, och skolorna på Möllebacken, Pantarholmen, Långö och Hästö. Stadsförsamlingens nya skolor invigdes 1907 - Rosenfeldsskolan för pojkar, med en ny byggnad som uppfördes på den tidigare platsen, och Sjöbladsskolan för flickor vid Bredgatan, där skola bedrivits i den gamla lasarettbyggnaden sedan 1893. Det "nya" lasarettet som därmed tillkom vid "Oxbacken", blev 1924 ombyggt till ytterligare en stor skola - Tullskolan. Den sista folkskolan i staden tillkom när Saltöskolan invigdes 1948.

Samundervisning bedrevs i klasserna 1 - 2, som fortsatt benämndes småskolan, medan flickor och pojkar vanligtvis undervisades var för sig i klasserna 3 - 7. Fr.o.m. höstterminen 1953 blev den 8:e klassen obligatorisk i Karlskrona, efter att tidigare varit ett frivilligt alternativ till fortsättningsskolan, som därmed upphörde som skolform.

Enhetsskolan / Grundskolan infördes, enligt riksdagsbeslut, som ny skolform 1961, och därmed sammanfördes folkskolan, realskolan samt den högre undervisningen för flickor - "flickskolan" - till en gemensam 9-årig skola. Två nya stora skolbyggnader tillkom i Karlskrona, Sunnadalsskolan som invigdes 1961 och Wämöskolan 1969.

Folkskolestyrelsens erinringar och Kungl. Maj:ts stadga

I betygsboken, som jag får anledning att återkomma till, fanns inskrivet dom regler som gällde för folkskoleundervisningen och elevernas skyldigheter. Nedan återger jag vad som kallas "erinringar" fastställda av folkskolestyrelsen, och också utdrag ur "stadgan angående folkundervisning"

Erinringar

Lärjunge ska infinna sig i skolan på bestämd tid, ren och snygg, samt medhava böcker och annat, som för undervisningen erfordras.

Nödgas lärjunge utebli från skolan, skall målsman på förhand meddela vederbörande lärare anledningen till frånvaron. Kommer oförmodat hinder, bör anmälan ske omedelbart därefter. Sådana meddelanden böra göras skriftligen.

Lärjunge åligger dessutom:

att visa aktning för lärare och lärarinnor;

att vara en god kamrat, hjälpsam, vänlig och hövlig;

att vara flitig och uppmärksam;

att vara aktsam om skolans, kamraternas och sina egna tillhörigheter;

att även utom skolan uppföra sig skickligt och anständigt.

På rasterna skola lärjungarna under vederbörlig tillsyn vistas ute i det fria, såvida icke väderleksförhållandena hindra sådant. Utan särskilt tillstånd av lärare

må lärjunge under fristunderna icke uppehålla sig i lärorum, kapprum eller förstugor.

Vällar lärjunge skada å skolans tillhörigheter, vare han skyldig att ersätta densamma.

Svordomar och andra yttringar av råhet i tal och uppförande vare lärjunge förbjudna. Han skall ock avhålla sig från varje bruk av tobak.

Det är lärjunge förbjudet att skriva, rita eller skära å skolbänkar, bord, väggar och andra ytor ävensom på eller i böcker.

Allt djurplågeri samt skadegörelse å planteringar, gräsplaner, träd och blommor vare lärjunge likaledes förbjudet.

Folkskolestyrelsen

Utdrag ur Kungl. Maj:ts förnyade stadga den 26 sept. 1921

angående folkundervisningen i riket

(fortfarande giltig under min skoltid)

§ 42

2. *Lärjunge vare pliktig att iakttaga ett sedligt och anständigt uppförande så inom som utom skolan, visa aktning och lydnad för sina lärare, med uppmärksamhet följa undervisningen, flitigt och noggrant fullgöra sitt arbete samt varsamt begagna skolans undervisningsmateriel och övriga tillhörigheter.*

3. *Lärjunge som felar i sina åligganden, vare i mån av förseelsens beskaffenhet underkastad lärarens bestraffning medelst varning eller annat lindrigt tuktomedel, eller, då rättelse sålunda icke kunnat vinnas ävensom vid förseelse av svår beskaffenhet, medelst aga i enlighet med §29 mom. 3 givna föreskrifter och de närmare bestämmelser, som i detta avseende meddelats i det för skoldistriktet gällande reglementet.*

Bestraffningar och skolaga

Av ovanstående kan man notera skolans roll som uppfostrare, och att man såg sitt ansvar för barnens uppförande och sociala beteende även utanför skolan.

Bestraffningar och barnaga var fullt accepterat av samhället vid denna tid, och förekom som ett ”naturligt” inslag i barnens uppfostran såväl i hemmen som i skolan. Bestraffningarna var av många slag, allt från skarpa tillsägelser, skriftliga varningar som skickades med eleven hem till föräldrarna, till handgriplig aga. Vid mindre förseelser, som att man inte läst på, eller lärt sig hemläxan, eller var ouppmärksam på lektionen, kunde vara att ”få stå i skamvrån”. Eleven fick då under resten av lektionstimman stå längst fram i klassrummet och skämmas inför klasskamraterna. Att inte följa med i skolarbetet kunde också resultera i kvarsittning,

eleven fick då stanna kvar och ”läsa på läxan” efter den ordinarie skoldagens slut. Agan utdelades med varierande metoder, där den lindrigaste var att man blev ”luggad”, läraren tog då tag i håret, vanligtvis de fina nackhåren eller vid öronen. Att läraren tog ett rejält tag och nöp till i öronsibbarna ansågs nog också som mindre allvarligt och så också att få ”smäll på fingrarna” med linjalen.

Om det bedömdes att förseelsen var grövre så togs rottingen fram, i brist på detta redskap, så gick det också bra att använda pekpinnen. Eleven fick då böja sig fram, ”med rumpan i vädret”, och läraren slog några mer eller mindre kraftiga rapp. En bestraffning som säkert upplevdes som mycket generande av alla barn som blev utsatta för den. Mer ”spontan” aggressivitet från läraren kunde vara i form av en örfil, eller ett kraftigt tag om armen och omruskning. Ren misshandel var givetvis inte tillåten, men visst hörde man som barn talas om lärare som ”gick över gränsen”, men jag vet inte om det fick några konsekvenser, samhällets inställning vid denna tid var att barn skulle ”hållas i herrans tukt och förmaning, och lära sig veta hut”. Men det var långt ifrån alltid som bestraffningen var berättigad eller rättvis, med hänsyn till ”försyndelsen”.

Min skolgång 1945 - 1953

Tullskolan idag, vy från Pollhemsgatan.

*Tullskolan, huvudbyggnaden från skolgården.
Foto Rolf Andersson*

Tullskolan – ”Tullen”

Min första skola var Tullskolan som till min glädje finns kvar med sina byggnader, och där det fortfarande bedrivs undervisning. Skolan är sig lik till det yttre med huvudbyggnadens flyglar, fasaderna i rödtegel och fönster i tidstypiskt 1920-tal och även inne i byggnaderna kan man i hög grad känna igen sig – de gamla fina dörrarna till salarna är bl.a. bevarade - fast det i det närmaste har passerat 60 år sedan jag lämnade skolan. Någon byggnad har tillkommit, lokalerna är något omdisponerade, barnbetspisningen eller, som man numera säger skolmatsalen, ligger i en nytillkommen byggnad, där också slöjdsalen numera finns, från att tidigare varit inrymd i hu-

1918 köpte stadsfullmäktige gamla lasaretsbyggnaden av lanstinget för 325 000 kr. Man byggde om för 190 000 kr och investerade 30 000 kr i inventarier och material. 1924 startade undervisningen i den nya folkskolan.

vudbyggnaden. Skolgården som under min skoltid var grusbelagd är numera asfalterad och en mindre trädplantering har tillkommit, men regnskjulet, dom fasta fotbollsmålen och hoppgropan är borta. Gymnastiksalen ligger fortfarande kvar i samma låga tegelbyggnad och interiören med ribbstolarna längs väggarna är densamma. Till och med dom gamla grindstolparna mot Polhemsgatan är bevarade, och strax innanför finns även den lilla tegelbyggnad som förr var vakmästarebostad. Men den lilla örträdgård, som under min skoltid fanns i direkt anslutning öster om skolgården, är borta.

I denna skola var vi många elever, eller "lärjungar" som vi kallades enligt folkskolestadgans vokabulär, och det var en skola med både pojk- och flickklasser från tredje klass, och med blandade klasser i "småskolan".

Vi var på den tiden långt ifrån det mångkulturella samhället, så elever som kom från främmande länder var högst sällsynta, och t.o.m klasskamrater som kom från andra delar av vårt eget land betraktades som spännande och nästan lite "exotiska". Skolans tillsyningslärare, eller rektorn som vi sa, var Thore Gruvberger och den snälle och alltid närvarande vaktmästaren på skolan hette Alarik Andersson.

Skolstarten

Min första skoldag var lördagen 25 augusti 1945 och den började med att vi nybörjare, såväl som övriga elever på skolan, samlades på skolgården klockan tio på förmiddagen. Det var många barn där, och vi som skulle börja i första klass var i sällskap med föräldrar – dom flesta med sina mammor - och även en del andra anhöriga. Vi blev uppropade med våra namn och fick därefter ställa oss vid den lärarinna vi blivit anvisad. Jag fick Agnes Gustafson (senare gift Odensten) som "fröken", vilket jag blev glad för eftersom jag hört av mina äldre lekkamrater att "fröken Agnes är jättesnäll", något som också besannades under mina två år i småskolan. Efter uppropet fick vi gå in i skolbyggnaden och till våra lärosalar där fick

*Agnes Gustavssons
småskoleklass, Tullskolan 1945. Ö. rad fr.v, ?,
Peter, Nils-Harald,
Rolf, Jan-Erik, ?, M.rad
fr.v, Agnes Gustavson,
?, Maj, Rose-Mari,
Viveka, Gummel,
?, ?, ?, ?, ?, Eva.
N.rad, fr.v, Per, ?, Arne,
Bertil, Leif.*

vi sätta oss i bänkarna, ta till oss miljön och atmosfären och känna lukten från inredning och material, som var så speciell i den gamla skolan. En stor upplevelse i en liten människas liv.

Året 1945 var händelserikt, 2:a världskriget gick, efter fem tragiska år, in i sitt slutskede och det blev åter fred i Europa när Tyskland kapitulerade den 7:e maj, och ett par månader senare var freden även återställd i resten av världen. "Folkhemsbygget" hade kommit långt, det var en tid med ljusa förhoppningar om framtiden. På radion spelades "I min lilla värld av blommor", biograferna visade filmen "Barnen från Frostmofjället", om Ante, hans syskons och geten "Gullspiras" svårigheter och Astrid Lindgren gav ut sin bok om "Pippi Långstrump", som snabbt blev populär hos oss barn. Sådant var det år då jag och mina jämnåriga kamrater började i folkskolan. I vår stad inträffade detta år en händelse, som bl.a. har betydelse för denna berättelse, då föreningen Gamla Carlsrona bildades den 19:e december, på initiativ av folkskolläraren och kulturhistoriken Sven-Öjvind Swahn.

Skoldagen

Vi gick i skolan från måndag – lördag, och skoldagen började oftast 08.10 och sträckte sig fram till omkr. 14.30, med uppehåll för lunchrast. Lördagarna avslutades vid. 12.30. Lektionerna var normalt c:a femtio minuter och avbröts med tio minuters, ofta befriande, raster. Det ringde in till alla lektioner och när jag började så var skolklockan på "Tullen" en klocka som man ringde i med handkraft, som en mindre skeppsklocka. Ringningen utfördes oftast av någon lärare, men det hände också att förtroendet överläts till någon elev. Under mina sista skolår så ersattes dessa klockor med ett elektriskt tidsystem.

Inför varje ny lektion ställde vi upp oss på ett ordnat led i korridoren utanför lärosalen, för att sedan "marschera" in i salen i samlad trupp med läraren. I klassen

utsågs en ordningsman, sysslan kunde alternera bland eleverna, som skulle hålla ordning på "uppställningen". Man förväntades att stå upp vid sin bänk tills att läraren sagt "varsågod och sitt" och skoldagen avslutades med att läraren sa "slut för i dag" och eleverna svarade med "tack för i dag". Dagens första lektion inleddes ofta med att vi tillsammans sjöng en psalm ur den psalmbok som var obligatorisk bland våra läroböcker. Ville man besvara, eller ställa, en fråga till fröken eller magistern, så skulle man räcka upp handen. Att passa tiderna både vid skoldagens början och vid rasternas slut var viktigt, och om man var sen till lektionen så krävdes det att man inför läraren och klassen, såväl bad om ursäkt som förklarade anledningen till förseningen. Denna "militäriska" disciplin tillämpades regelmässigt fram till dom sista läsåren, då vi började behandlas med någon större frihet. Dom korta rasterna användes till lekar, men det förväntades också att eleverna skulle utträtta sina eventuella toalettbehov. Att störa lektionen med att be läraren om att få gå på toaletten var inte populärt, och nödvändigheten kunde också bli ifrågasatt.

Toaletterna var skiljda åt för flickor och pojkar, och lokaliserade så att man gick in från skolgården. Det kunde således bli många trappor, upp och ner, mellan lärosalen och toaletten.

Betygsboken

I anslutning till skolstarten erhöll eleverna en betygsbok, som sedan följde oss genom alla skolåren. Utöver att den innehöll tidigare nämnda regler för ordning och uppförande, så skrev läraren i denna bok in vitsord för elevens kunskaper och förmåga att följa undervisningen, antal frånvarodagar samt anteckningar om när nästa termin startade, och uppflyttning till nästa klass, alternativt kvarsittning. Vitsorden, d.v.s. betygen, sattes för varje termin, höst och vår, och det skulle också verifieras med förälders- "målsmans"- namnteckning. Det förekom att vissa lärare angav att dom kunde träffas på skolan någon kort stund, 10 – 15 minuter, en bestämd dag i veckan, men det var nog få föräldrar som utnyttjade dessa tillfällen till samtal. Betygsgraderna angavs med bokstäver, och för kunskapsbetygen, vitsorden "av lärjunges insikter och färdigheter" - sattes betygen "A" som stod för "berömlig", ett betyg som var högst ovanligt. Därefter följde "a" – med utmärkt beröm godkänd, "AB" – med beröm godkänd, "Ba" – med nöje godkänd, "B" – godkänd. Och slutligen, för elever som inte uppnådde godkända kunskaper, erhöles vitsorden "BC" – icke fullt godkänd och "C" – underkänd. För "uppförande" och "ordning" angavs vitsord från stora

A – D som stod för mycket gott, gott, mindre gott och klandervärt - respektive A- C , mycket god, god och mindre god. Om eleven låg på gränsen till att erhålla ett absolut kunskapsbetyg, så kunde vitsorden kompletteras med ett plus- eller minus-tecken, dock inte i avgångsbetyget.

I förhållande till dagens skola så var således betygsgraderna betydligt fler, och föräldrarna hade möjlighet att följa sina barns utveckling under hela skoltiden. Att sätta betyg efter läxförhör och enstaka provskrivningar, var nog för många lärare, då som nu, en svår uppgift, och det blev kanske inte alltid helt rättvist. Men jag kan inte erinra mig att betygsättningens vara eller inte vara diskuterades på den tiden. Det ansågs nog som tämligen självklart att elevernas förmåga att följa undervisningen skulle dokumenteras genom betygsättning för varje termin, och att föräldrarna på detta sätt hölls informerade.

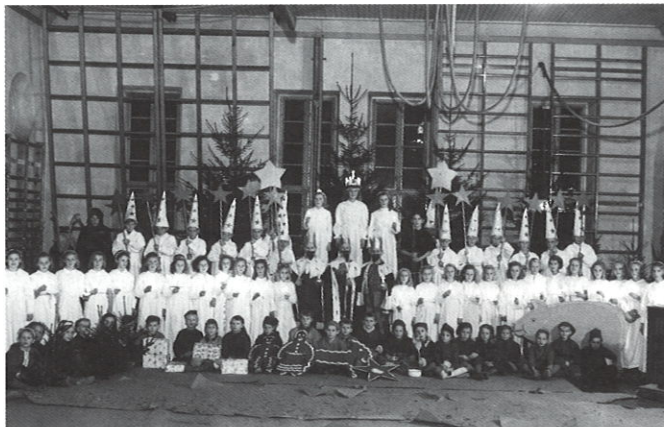
Lärarna

Läraryrket hade hög status på 1940-talet, det var inte speciellt välbetalt att vara lärare men man betraktades som högt bildad i en tid då folkflertalet endast hade 6-årig folkskola. De kvinnliga lärarna titulerades "lärarinnor", även i de högre klasserna, och kallades av oss elever för "fröken", och manliga lärare som inte, vad jag vet, förkom i småskolan, kallades "magister". Läraryrket var således inte könsneutralt på den tiden. Påfallande många lärare var äldre med en utbildning som gick tillbaka till 1920-talet. När jag tänker tillbaka på mina lärare så minns jag dem alla som duktiga pedagoger, engagerade och med intresse för sina elever, men dom kunde också vara stränga i den tidens anda. Fostran var en naturlig del i undervisningen. En hel del lärare hade, av oss elever, "begåvats" med smek- eller öknamn, att kallas för "Tut-Tut" med avseende på ett visst beteende, eller "dubbel-Nisse" om man hette Nils Nilsson, var kanske inte särskilt stötande, medan "kängsnöret" kanske kunde uppfattas som "mindre smickrande".

1 – 2:a klass - småskolan

Som jag tidigare nämnde så gick vi i skolan 6 dagar i veckan, eftersom även lördagen var skoldag fast med något färre lektioner. I första klass var dessutom skoldagarna något kortare, det fanns ju inga förskolor med en mjuk och försiktig inskolning på den tiden, så det var viktigt att omställningen från den fria lektillvaron inte blev för dramatisk. Vi var 23 barn, 12 pojkar och 11 flickor, som började i första klass hos vår "fröken". Det var stort när vi fick våra första skolböcker, övnings- och skrivböcker. Vi fick lära oss bokstäverna, ljuda och sätta samman korta ord och meningar, vem minns inte "Far ror och Mor är rar" ur den första läseboken. Under första och andra läsåret var ämnena kristendomskunskap som bestod av biblisk historia ur, till en början, "Gamla testamentet", tal- och läsövningar, skrivning- och språklära och välskrivning. Det fanns även på den tiden "försigkomna" barn, sannolikt mycket beroende av den sociala uppväxtmiljön, som hade goda färdigheter i att läsa och skriva redan vid skolstarten. Vi använde blyertspennor, som ständigt fick vässas i pennformeraren framme vid katedern, men också bleckpen-

*Luciafirande i
Tullskolans gymnas-
tiksal 1948*

nor som bestod av träskافت med ett stift, som vi doppade i bläckkaret längst fram på våra bänkar.

Det blev gärna lite för mycket bläck om man inte strök av stiftet rätt, eller var försiktig med läskpapperet, och som gjorde fula ”plumpar” i skrivboken. Vi undervisades i räkning med hela tal i de enklare räknetsätten, som sedan utökades med geometri, decimaltal och att lösa enkla ekvationer i dom högre folkskoleklasserna. Ett ämne dom första tre läsåren benämndes ”hembygdsundervisning”, och undervisning i ”sång” och ”gymnastik med lek och idrott” fanns med på schemat genom hela den 7-åriga folkskolan. Vi fick rita och måla med färgkritor, och en del av våra små alster sattes upp på en vägg i skolsalen. Ämnet ”slöjd” förekom inte som ett eget, och betygsatt ämne på schemat i småskolan, men vi hade både pappslöjd och syslöjd, och därvidlag gjordes ingen skillnad på flickor och pojkar, så även vi små-grabbar fick lära oss att sy korsstygn på stramalj. För övrigt, som jag minns det, så förekom ingen könsmässig särbehandling i de första klasserna, och även gymnastiklektionerna var gemensamma. Läroböcker och skolmateriel vi erhöill och också fick behålla var, i likhet med skolgången i övrigt, utan kostnad för föräldrarna under min tid i folkskolan. Men det förväntades att vi skulle vara aktsamma om läromedlen, och alla skolböcker borde kläs över. Det fanns särskilt omslagspapper att köpa, men vanligt var att föräldrarna ”klädde om” böckerna med mer eller mindre färgglatt s.k. hyllpapper. Däremot fick föräldrarna bekosta en del andra skolattribut, som skolväskor, ryggsäck eller portfölj var det vanligaste, kanske ett pennskrin, och i de första klasserna hade en del barn även en skolmössa med folkskolemblem. Det kunde ju vara viktigt att visa omgivningen att man börjat skolan.

3 – 5:e klass – nu börjar allvaret

Jag tror att dom flesta barn, då såväl som nu för tiden, tycker att dom första skolår-en är spännande och för det mesta roliga. Men när vi började i folkskolans tredje

*Rickard Odenstens
pojkklass, Tullskolan
läsåret 47-*

klass kändes det genast att skolan började kräva prestationer av oss och disciplinen blev hårdare. Nu började allvaret! Från tredje klass delades vi upp i pojk- och flickklasser, så vi från "fröken Agnes" fick nya kamrater. Vår lärare var den redan då smått legendariske läraren Richard Odensten, som också var en duktig och mångkunnig musiker. Han hade i slutet av 1920-talet tagit initiativ till bildandet av en skolorkester, "gossorkestern" som han fortfarande var ledare för. Vi var drygt 30 elever i klassen, ett elevantal som jag tror var normalt i stadens skolor. Förändringarna tredje året var att ämnena "teckning" och "träslöjd" tillkom. För flickklasserna blev det fortsatt sylslöjd, nu också maskinsömnad, och annat handarbete. Könrollerna var tydligt markerade redan från barndomen. Först i fjärde klass började vi undervisas i geografi, naturkunskap och historia. Det var "svensk historia", där vi främst fick lära oss om kungarna, överheten och vårt lands "heroiska" förflutna. Det var ju en tid starkt präglad av nationalism, vårt land var "den bästa plats på jord" och "svenskheten" skulle vi vara stolta över. På geografifektionerna handlade mycket om att peka ut länder och städer på kartan, men vi fick också lära oss en hel del om världen runt oss. Naturläran handlade mest om "blommor och bin" och "kossornas alla magar" – d.v.s. växt- och djurriket- men i folkskolans högre klasser fick vi även en hel del kunskap om människokroppen, men människans fortplantning och sexualitet var tabubelagd och ingick inte i undervisningen i folkskolan. Varje skoldag följdes av läxläsning, och under nästa dags förhör så skulle vi kunna psalmverser, årtal, städer o.s.v. utantill.

Multiplikationstabellen t.o.m. "12-ans" tabell och mått- och viktenheter skulle man kunna helst som "ett rinnande vatten".

Under det fjärde skolåret, och även i femte och i något enstaka fall från sjätte, klass, "skiljdes agnarna från vetet", de mest "begåvade" och studieintresserade

eleverna sökte sig till realskolan vid "Högre allmänna läroverket". Oftast kom dessa barn från socialgrupp 1, medan barn från arbetarfamiljer och med föräldrar i lågstatusyrken, var sällsynta i den högre utbildningen. Det var dels en kostnadsfråga, läroverksstudier och läromedel fick bekostas av föräldrarna, men nog också en fråga om pådrivning från både föräldrar och lärare. Elever som ansågs ha förutsättningar, kanske i viss mån beroende på familjens status, ägnades enligt min mening större intresse från lärarna. Medan däremot elever som tidigt visade sig mindre motiverade och bedömdes som "obegåvade", fick mindre stöd i undervisningen. Om prestationerna var svaga med underkända kunskapsbetyg, så blev eleven "kvarsittare", d.v.s. fick gå om hela läsåret, vilket inte var särskilt ovanligt på den tiden. Elever som hade uttalade tal- och lässvårigheter - dyslexi var ett okänt begrepp- eller på något sätt var avvikande från "normen", kunde få gå i s.k. "hjälpklass", en parallellklass till sin årskurs, med mindre antal elever och mer lärarstöd.

Rosenfeldtsskolan

Rosenfeldtsskolans slöjd och gymnastiksal längs med Alamedan, som en gång var skola för flickor revs för några år sedan. Foto Olle Olsson FGC:s arkiv

Min tids Rosenfeldtsskola finns tyvärr inte mer, huvudbyggnaden och skolgården, numera asfalterad, finns visserligen kvar men byggnaden är till det mesta tömd på aktiviteter, och någon undervisning bedrivs inte där numera. Den gamla träbyggnaden längs med Alamedan, som en gång var skola för flickor och där vi hade träslöjd och gymnastik, som tyvärr revs för en del år sedan. Skolan är nu inrymd i f.d. flickläroverkets lokaler, samt i direkt anslutna byggnader som tillkommit under nyare tid. Min, och många andras önskan är, att den gamla vackra och anrika skolbyggnaden som invigdes 1907, åter ska fyllas med aktiviteter och gärna få tillbaka sin status som skolbyggnad.

”Rosenfeldt” var från början, och under många år, en klart uttalad folkskola för pojkar. Men under min tid på skolan, 1950-talets första år, så hade även några äldre flickklasser tillkommit. Tillsyningslärare var Torsten Nilsson och vaksam vaktmästare på skolan var Gösta Landin.

6:e klass

När vi kom tillbaka efter sommarlovet och skulle börja i folkskolans sjätte klass, så möttes vi av en stor besvikelse. Tullskolan hade blivit för trång för vår klass, så vi trettioåttio klasskamrater delades upp och blev förflyttade till skilda lärare och skolor. Några av oss blev hänvisade till Sal (Salomon) Olofsson på Rosenfeldtsskolan. Det var med tunga steg vi tog promenaden in till stan, för att möta nya klasskamrater, och inte minst jobbigt var att skiljas från kamraterna man haft sedan första klass. Att dessutom våra nya klasskamrater varit våra ”antagonister”, när femteklassarna hade spelat fotboll och handboll mot varandra, gjorde inte förändringen lättare. Näväl, det visade sig att jag återigen haft turen att få en duktig lärare, och omställningen med nya klasskompisar blev inget problem. Sal Olofsson tillhörde också stadens äldsta lärare och var dessutom omtyckt KFUM-ledare. I skolarbetet blev det inga förändringar utan schemat innehöll samma ämnen som vi haft föregående läsår.

Rosenfeldtskolan, folkskola för pojkar vid Almedan. Foto Olle Olsson FGC:s Arkiv.

Turbulent av- gångsklass

Sjunde läsåret som också var vår egentliga avgångsklass från folkskolan blev mycket turbulent och stökig. När vi började så fick vi, som det meddelades klassen, en vikarierande lärare, Helge Bendz. Men veckorna gick och vår ordinarie

Sal (salomon) Olofssons pojkklass Rosenfeldtskolan läsåret 1950-51

och omtyckta lärare, Sal Olofsson, kom inte tillbaka till skolan.

Som säkert de flesta minns från sin skoltid, när det kom en lärarvikarie till klassen så blev det alltid lite mer bus i skolsalen. Dels var det svårt för vikarien att på kort tid lära känna eleverna, och eleverna i sin tur visste att det inte var någon större risk för förändringar i uppförandebetyget, eftersom den ordinarie läraren snart skulle vara tillbaka, och det var ju han/hon som satte betygen. Nu blev det inte så denna gång, vilket blev till ett elände för Bendz som nu fick förordnande som vår ordinarie lärare, klassens bus fortsatte. Dels var det kanske en reaktion på att

”vår” lärare inte kom tillbaka, och vi fick inte heller veta varför, men också på något sätt att vår nya lärare tappade greppet över situationen. Vi blev en ”värstingsklass” med den tidens måttstock, och det gick så långt att distriktsöverläraren, Ernst Ohlsson, fick tillkallas för att hålla förmaningstal till klassen. Om det gav något resultat minns jag inte, men allteftersom läsåret framskred så lugnade vi ner oss, vi skulle ju erhålla det viktiga avgångsbetyget från folkskolan. Helge Bendz var en duktig och kanske för snäll lärare, som fick möta sin nya skolklass, med elever som var på väg in i puberteten, på ”fel sätt”. En händelse under detta läsår var också att vi fick en veckas ”potatislov”, något som var oftast förekommande i landsbygds-skolorna, vi plockade potatis på Ramdalaslätten och tjänade ”några kronor”. För att få upp förtjänsten med några ören, så organiserade vi också en sittstreck med gott resultat, det var en ”företagsam” klass på många sätt.

Frivillig 8:e klass – ”handelslinjen”

Kallades för ”Karlskrona folkskolors högre avdelning”, som det framgår i

Sjöbladskolan, folkskola för flickor vid Bredgatan. Foto Olle Olsson FGC:s Arkiv.

Elsa Nilssons flickklass Sjöbladsskolanläsåret 1951-52

avgångsbetyget. "8:e" var ett frivilligt alternativ till "fortsättningskolan" läsåret 1952 – 53. Jag är tacksam för att jag valde att fortsätta detta extra år i folkskolan, som gav oss många nya intressanta upplevelser och dessutom, tror jag, var en bra förberedelse för det väntande arbetslivet. Vår huvudlärare var Jörgen Ljungberg, återigen hade jag turen att få en duktig och kreativ lärare. Ämnen som tillkom var "matematik med bokföring", observera det kallades inte för "räkning" längre, engelska språket, maskinskrivning och metallslöjd. Ämnet historia hade också kompletterats med tillägget "medborgarkunskap". Vi hade också två praktikveckor, höst- och vårtermin, när vi fick någon form av "arbetslivsorientering". På hösten valde jag att praktisera i herrekiperingen "Örnen" som låg på Landbrogatan, och den avslutande vårterminens praktik gav en intressant upplevelse hos flygvapnet, F17 i Kallinge, då vi tiotal elever som var där, också bjöds på en flygtur i en "B3:a" som användes som transportplan. En spännande upplevelse, det var inte många 14 – 15-åringar som haft tillfälle att flyga på den tiden. I slutet av läsåret fick vi dessutom chansen att vara med om en minnesvärd skolresa, som jag återkommer till senare i berättelsen.

På skolgården - rasterna

Även om inte skolans regler klart uttalat att rasterna skulle tillbringas på skolgården, så tror jag ändå att det var självklarhet för dom flesta ungar.

Det var bollekarna som dominerade bland de yngre pojkarna, och hopprepet och att "hoppa hage" var populärt bland flickorna. Visst utbröt det ibland gruff och slagsmål på skolgården, mest bland pojkarna, men det övergick nog aldrig till misshandel eller skapade "rubriker" i tidningarna. Lärarna var dessutom inte långt borta, utan en eller flera av dom fanns oftast med ute på rasterna. Dessutom höll skolans vaktmästare ständig uppsikt över både skolan och lärjungarna, och att någon elev förstörde eller vandaliserade i sin skola var sällsynt, och sågs som en mycket allvarlig förseelse som rapporterades både till skolledning och föräldrar. Mobbing förekom bland både pojkar och flickor, men också det tog sig mindre allvarliga uttryck än i dagens skolor, men var ändå smärtsamt för dom barn som drabbades.

Lunchrasten var väl tilltagen, och de flesta barnen åt sin lunch i hemmet. Barnbepisningen i skolan var behovsprövad med hänsyn till sociala förhållanden och skolvägens längd. På Tullskolan fanns bispisningslokalen på skolområdet, men för oss barn som bodde på Galgamarken ansågs inte skolvägen tillräckligt lång för rätten att äta på skolans "bispisning". Det var bara att "knata på" fram och tillbaka mellan skolan och hemmet, och det gällde som vanligt att komma tillbaka i tid efter rasten. Som elever i Rosenfeldtsskolan, fick vi gå till Sjöbladsskolan matsal i Guldsmedsgränd, för att äta lunch. En promenad fram och tillbaka, ofta med en "omväg" till stans då enda varuhus, EPA, och andra butiker, eller ner till handelshamnen där vi klättrade, hoppade och jagade varandra på dom stora virkesupplagen

som fanns där. Ibland så "hoppade vi över" skolmaten, och då kunde vi köpa ett "fralla", en halv "systemkaka", eller något annat gott för en liten slant, i Mariabageriet eller Ruts, butiker som bäge låg på Drottninggatan. Andra spännande tilldragelser med anknytning till rasterna var när en tjur, i slutet av 1940-talet, förirrat sig från KBS slakteri vid Blå port, upp till Tullskolans skolgård, då utbröt det panik bland både elever och lärare. Eller när ett stridsflygplan av okänd nationalitet, hade bärgats ur Östersjön och bogserats till Tullbrinks skrotupplag, som låg granne med skolan, då tillbringade vi flera raster där.

Utflykter, skolresor och andra trevligheter

Det ordnades då och då klassvisa utflykter, och för oss ungar kom dom nästan alltid som glada överraskningar. När vi kom till skolan på morgonen så fick vi höra "att om ni är tysta och flitiga, så ska vi på utflykt i eftermiddag", det möttes förstås med jubel, och säg den unge som då vågade avvika från att vara "tyst och flitig". Utflyktsmålen kunde vara Wämöskogen eller Dragsö, men ibland inte märkvärdigare än ett par timmars snöbollskrig i klockstapelsparken. Någon enstaka gång var det också heldagsutfärder, som när vi cyklade till Mörtsjöåsen.

Kulturupplevelserna bestod bl.a. i besök på läns museet som då fanns i Nordenskjöldska gården eller "Lars-Petterstugan" på Wämö, där vi kunde beskåda den åtta-benta kalven. Skolresor arrangerades mer sällan, men minnesvärt är när vi i fjärde och femte klass gjorde dagsresor till Kalmar, Borgholm på Öland och till Växjö. För dom flesta av oss var det säkert det längsta vi varit hemifrån, vi var inget "resandefolk" på den tiden. Den största resupplevelsen kom dock under mitt frivilliga folkskoleår, i åttonde klass, då jag var med på den dittills längsta skolresan som företagits från vår kommun. En skolresa med buss, via Danmark till Hamburg. Vi var fem 8:e-klasser, tre pojk- och två flickklasser, från Rosenfeldt- och Saltöskolan som genom lotterier och med stöd från våra lärare och föräldrar, fick chansen till

Sjöbladsskolans barnbespisning i Guldsmedsgränd. Foto Olle Olsson FGC:s Arkiv

*På skolresa i Hamburg
våren 1953*

denna Tysklandsresa som sträckte sig över åtta dagar. Vi fick uppleva den "stora världen", med besök på berömda "Hagenbecks tivoli- och djurpark", göra en flodresa på Elbe och mycket annat spännande. Vi kunde också, trots att det gått åtta år sedan krigsslutet, se spåren av det elände i form stora stenhögar, ruiner och byggnadsskelett, som var resultatet av de fruktansvärda bombningar staden hade utsatts för. Andra mycket minnesvärda händelser under min skoltid var när skolorna arrangerade föreställningar för föräldrar och andra anhöriga, på Konserthuset, där många av oss elever fick tillfälle att uppträda och "apa oss". Min "debut" gjorde jag bland andra förstaklassare, vi var utklädda och sminkade till trollungar och hade även långa svansar som vi svängde med. Året därpå fick min klass vara med på scenen igen, då spelade vi i en "orkester", där instrumenten var kastanjetter, triangel och tamburin. Jag tror inte att det ställde vår musikaliska talang på alltför svåra prov. Men att dessa familjeföreställningar, och även arrangemangen med jul- och luciafirande i Konserthuset och även i skolans gymnastiksal på 40-talet, var uppskattade av både oss barn och våra anhöriga, råder det ingen tvekan om. "Roliga timmar" var mer sporadiskt inlagda på schemat, oftast sista timmen på lördagen, då vi roade oss med aktiviteter som frågesport, musik och sång. Min tid hos Richard Odensten resulterade för övrigt i, att jag fick gå i fiollära hos honom under fem terminer, givetvis utanför ordinarie skoltid. Men i avsaknad av talang eller om det var brist på intresse, så blev det inte någon violinist av mig.

Hygien, hälsa och idrott

Att barnen skötte sin hälsa och hygien var viktigt även på den tiden, "en sund själ i en sund kropp" var ett begrepp. Friluftaktiviteter och idrott stimulerades på olika sätt, bl.a. genom skolidrottsstävlingar på Västra marks idrottsplats och fotbolls- och handbollsutbyten mellan skolorna. Gymnastiklektionerna var viktiga, och för att bli befriad från "gympan" krävdes det skriftligt intyg från läkare och/eller föräld-

rar. Skolhälsovården sköttes av privatpraktiserande läkare och deras anställda sköterskor som också tjänstgjorde i skolorna.

Vi hade skoltandläkare med praktik i Amiralitetsskolan, där fanns två tandläkare med sköterskor och behandlingsrum. Vi barn hade, beroende på vilken tandläkare vi skulle gå till, antingen "brunt eller blått kort" som följde oss under hela skoltiden. Besöken på badhuset får väl också anses vara "hälso- och hygienbefrämjande", dessutom blev vi ordentligt "besiktigade" av baderskorna, som jag minns ett par äldre damer, som med stor pondus såg till att vi tvättade oss ordentligt, inte minst fötterna, innan vi fick gå ner i bassängen.

Skolavslutningar – "examen"

Skolavslutningarna var alltid välordnade och högtidliga. Inte minst i småskolan med lärosalen vackert dekorerad med blomster samt barnens teckningar och andra skolarbeten, som visades upp för föräldrar och andra anhöriga. "Fröken" hade också repeterat in sånger med oss, som vi framförde unisont, och någon elev som fick sjunga solo. Vi avslutade alltid med psalmen "Den blomstertid nu kommer", även i klasserna med äldre elever, och under min tid i Rosenfeldtsskolan avslutades läsåret alltid med kyrkobesök. Vid någon skolavslutning delades det ut bokpremier till elever som gjort framsteg i skolarbetet. Men som jag minns det var det ingen regel, utan mer upp till varje lärare att bestämma.

Hur gick det för dom – var blev dom av?

Hur ofta är det inte som vi funderar över hur det gått för våra klasskamrater, och vart dom tog vägen? Allt som åren går så bleknar också minnesbilderna av dom bort, inte minst kamrater man kanske inte träffat sedan skoltiden, och tyvärr så kommer vi inte alltid ihåg deras namn, när vi någon gång tittar på dom gamla klasskortet. Jag vill gärna tro att skolan gav dom flesta en bra start i livet och, jag vet, att många folkskoleelever sedan fortsatte att studera vid yrkes- och verkstadsskolor, och även till högre utbildning som vuxenstuderande. Så den gamla "grundskolan" var, trots alla sina brister, kanske inte så dålig!?

Slutligen

Min berättelse blev lång, kanske "för lång" kan någon tycka, men det var min ambition att försöka ge en någorlunda bred beskrivning av hur den "gamla skolan" var. Inte minst hoppas jag också att nå yngre läsare, där jag förstått att det brister i kunskapen om min och tidigare generationers "grundutbildning", som var så helt annorlunda mot dagens skola. Det är också min önskan att berättelsen ska väcka minnen hos många läsare med egna upplevelser från den tidens skola, och kanske också stimulera till fler skolhistorier i "Kaulskroniten".

Hallströmska gården.

Amiralitetsgatan, sedermera Östra Amiralitetsgatan och från 1941 Alamedan nr. 9, Carlsrona

Sammanställt av Ingemar Fredriksson.

Gården är belägen i sydvästra hörnet av Drottninggatan och Alamedan(1) och bestod tidigare av tre boningshus. Gården är uppkallad efter de båda kommandörkaptenerna Hallström, far och son, som ägde gården 1831 - 1911. Deras arvingar sålde den 1938(?) till Sjöunderofficers- sällskapet i Karlskrona. Huset mot Drottninggatan revs då för att lämna plats åt ett nybygge.

I hörnhuset sägs kung Karl XII bott en tid vid hans första besök i staden år 1698. När det byggdes nytt är inte helt klarlagt. Troligen byggdes det av sedermera landshövdingen över Blekinge, Salomon von Otter för att användas som bostad för Karl XII, då han var här i staden år 1698 och skulle säga farväl till sin sväger, hertig Fredrik av Holstein-Gottorp.

Om kungen under detta besök gästade det Hallströmska huset går ej att dokumentariskt bevisa, men traditionen därom lever fortfarande kvar. En annan källa säger att Karl XII hade sitt kvarter i Palanderska gården(2) vid Skeppsbron. Denna gård var under 1700-talet landshövdinge- residens. Bevisat är dock att Salomon von Otter ännu 1718 ägde gården vid Östra Amiralitetsgatan. Palanderska gården inköptes först efter 1718 till landshövdingeresidens.

Det är därför högst troligt att det var i den Hallströmska gården som Karl XII bodde under de fjorton dagar han besökte Karlskrona 1698.

(I huset mot Alamedan har funnits en handelsbod. Denna hade sitt lager på vinden) Fullständig ägareförteckning under tiden 1718 fram till omkring 1724 saknas, men efter von Otter övertogs gården av amiral Gustaf Wilhelm von Gertten som var gift med Salomon von Otters dotter Anna Maria. Därefter har bl.a. följande personer varit ägare till gården:

Köpmannen och amiralitetslöjtnanten Jonas Sjögren.

Erik Magnus Sjögren, son till Jonas, övertog gården 1807 men dog året efter.

Nästa ägare var köpman Anders Jacob Askulin, död 1814.

Advokatfiskal Daniel Wahlström var ägare 1816-17.

Av hans dödsbo inköptes gården av fabrikören Fabian Philip(3), antagligen på auktion, och överlät den omedelbart på auditören Georg Christian Westerdahl. Redan i mars 1819 avled Westerdahl och gården kom åter till Fabian Philip, som sedan innehade den till år 1831.

Näste ägare blev dåvarande premiärlöjtnanten sedermera kommandörkapten Ebbe Magnus Hallström. Efter hans död 1867 övertogs gården av hans ende son, kommandörkapten Nils Johan Magnus Hallström (född 1834, död 1911). Hans

På detta kort från 40-talet, ser vi Hallströmska gården i hörnet Drottninggatan och Alamedan. . Bilden till höger foto av Olle Olsson ur FGC: arkiv.

Nedre kortet på denna sida är ett vykort från 20-talet och visar Alamedan med Hallströmska huset till vänster. Vykort Göran Mårtensson

hustru Sigrid Maria, född Lindqvist, sålde den gamla förnäma gården 1938 till Sjöunderofficerssällskapet i Karlskrona.

Kort utdrag ur Sven-Öjvind Swahns bok: "Från Kalvhagen till Alamedan" (1939)

1) Östra Amiralitetsgatan hade i många år kallats Alamedan, men det var först 27 nov. 1941, efter förslag av stadsjurist Sture Aspegrén, som det beslutades att gatan officiellt skulle heta Alamedan. Västra Amiralitetsgatan fick då tillbaka sitt ursprungliga namn; Amiralitetsgatan. (Gatans hela sträckning, från Kungsbron till Peter Jungs vik, hette från början Amiralitetsgatan, men delades 1877 i Östra och Västra)

2) Det var först efterdet att konsul Carl Wilhelm Palander år 1855 köpt gården vid Skeppsbron, som den kom att kallas Palanderska gården.

3) Fabian Philip var en judisk invandrare som började som nipperhandlare här i staden men startade senare segelduksfabrik i Lyckeby. Det var han som 1811 köpte Afoelsgårde gård utanför Lyckeby. Hans dotter Eleonora gifte sig 1819 med Joakim Moses Ruben, vars släkt fortfarande (2004) äger gården.

— Hallströmska gården skall ej förväxlas med det så kallade "von Otterska huset" längre öster ut på Alamedan. Detta hus byggdes av justitiarien Carl Rosenström som var gift med Salomon von Otters dotter Barbara.

19 december 1945. Landbrogatan, spårvagnarnas mötesplats. Över gatan de tidigare juldekorationer med stjärnor och klockor. Den första efterkrigstidens julhandel som redaktören, i sin oljemålning minns dagen då föreningen föddes.